

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

1881.

23:e årgången

6:e häft.

Innehåll:

STOCKHOLM,

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

ORIGINALOMSLAG SAKNAS

25. Blick på några nya qvinnotyper i den nutida nordiska skönlitteraturen, och den kritik de framkallat.

I.

Synd. Berättelse af *Amanda Kerjstedt*, föregången af ett bref från utgifvaren till författaren. Finsk Tidskrift, September 1881.

»Vi hafva alltid tänkt oss att qvinnan borde taga lifvigare del i den vittra kritiken . . . den moraliska känslan skulle helt säkert vinna derpå, och gransknin-gen förlora något i skolmessighet, för att vinna i omedelbarhet och lätthet.

(»Huru Victor Hugo diktar.» Af C. G. Estlander. *Finsk Tidskr.*, Sept. 1881).

I en brytningstid, sådan som vår, då utgallringen af det gamla, förbrukade och sökandet efter det nya, som skall ersätta det samma, fortgår på alla lifvets områden, äfven de hittills mest fredade och för tidens åverkan oåtkomliga, bör det ej förvåna, att finna äfven dikten taga intryck af dessa rörelser, bryta med sina gamla mönster, förkasta sina forna idealer och uppsöka nya att sätta i deras ställe. Någonting dylikt spåras också öfverallt inom den nutida skönlitteraturen, och framträder starkare i mån som dikten närmare ansluter sig till de föregående tidsrörelserna och det lif, som lefves medelbart eller omedelbart under deras inflytande. Det nya, som diktaren sålunda förefinner i verkligheten upptager han, för att deraf skapa sig nya typer för sina karakterer och nya konflikter för dessa att lösa eller gå under i.

Att en sådan nydaning dock icke kan ske med ett slag, vare sig i dikten eller i verkligheten behöfver icke sägas. Det

är väl också på båda områdena ännu blott ett sökande, som pågår, ett sökande i spridda riktningar efter det nya, som man känner vara i antågande och som man delvis finner, utan att dock förmå sammansmälta de spridda fynden till något harmoniskt helt, eller fullt ena det nya med hvad man bevarat af det gamla.

Med större förmåga och med större utrymme än som stå oss till buds, skulle det vara intressant att söka följa detta sökande på de olika områdena af diktens omfattande rike. Nu måste vi nöja oss med ett enda, och våga ej ens utlofva att på långt när genomforska detta. Den uppgift vi förelagt oss inskränker sig till en öfverblick af *de nya qvinnotyperna inom den nutida nordiska skönlitteraturen*, och de anmärkningar de framkallat.

Det hade varit vår mening att i denna öfversigt börja med det af nordens länder der skönlitteraturen för närvarande innehar den högsta ståndpunkt. Men en företeelse för dagen har kommit oss att frångå denna plan och i stället taga Sverige till utgångspunkt. Den företeelse, hvilken sålunda skall gifva uppslaget till våra betraktelser, är en liten berättelse af Amanda Kerfstedt, kallad *Synd*, som blifvit under säregna förhållanden meddelad i Septemberhäftet af Finsk tidskrift för 1881. Då denna tidskrift för många af våra läsare ej torde vara tillgänglig börja vi med att gifva en kort exposé af berättelsen samt af den kritik, hvarmed utgifvaren beledsagat densamma.

Berättelsen börjar med beskrifningen på en klar vinterdag, då den nykomne läkaren doktor K. och fröken Gertrud D., från en stuga utanför staden, tillsammans trädde ut på den soliga snövägen. Under det följande samtalet söker Gertrud skaka af sig ett nedstämmande intryck, yttrar att hon ej borde besökt den fattiga stugan och omtalar att hon aldrig förr varit vid någon sjukbädd.

Doktorn anmärker, att hon då måste ha lefvat under synnerligt lyckliga förhållanden, hvilket ger Gertrud anledning att med förtjusning tala om sin far och för doktorn förklara hans uppfostringsmetod. Han är, säger hon, så estetiskt anlagd, att han nästan af

instinkt skyr allt fult och disharmoniskt, och att, för hans ädla, storartade ande alla störande ingrepp i lifvets lugna gång blefvo vidriga. Derför hade han ock på det ömmaste sökt afhålla allt sådant från dottern, och lyckats.

På fråga om modern, svarar Gertrud: »Mamma säger, att en flicka skall vara oskyldig och glad, älska människorna och göra sin omgifning lycklig. Och får hon syn på något tråkigt, så skall hon göra så här»:

Gertrud vände sitt rosiga anlete mot doktorn och *blindade*.

Det blef under samtalets fortgång tydligt för de båda unga att de älskade hvarandra. Likväl voro de i mycket af olika åsichter, och isynnerhet Gertrud förfäktade varmt sina älsklingsidéer gent emot doktorn. Hon hyllade det sköna och rena, och trodde på dess tillvaro i lifvet; han förde sanningens och verklighetens talan, påminde att jordelifvet har två sidor, en ljus och glad, en annan mörk, dyster och syndfull. Gertrud ville icke låta skrämra sig, hon måste obetingadt tro på ljuset och renheten, hon måste beundra, älska och vara glad för att kunna lefva.

»Och om kristallen, som ni håller i er hand, skulle befinnas ha en fläck?» sporde han.

»Så krossar jag den utan pardon», svarade hon med ett litet trotsigt skratt, och tog sedan den sköna fridfulla taflan, som utbredde sig framför dem, till intyg om riktigheten af sin lifsuppfattning.

Doktorn kände sig nästan öfvervunnen och de skiljdes.

Derpå ger förf:n en närmare teckning af Gertrud D., hur hon vann allas hjertan, hur barnen trufdes bäst hos henne och hur de gamla tyckte det ljusnade omkring dem när Gertrud kom på besök; hur de unge männen oemotståndligt drogos till henne, utan att dock någonsin kunna anslå den vanliga kurtistonen; hur jemnåriga flickor höllo af henne, och mödrarne önskade för sina döttrar det stärkande och upplifvande inflytandet af hennes umgänge, ehuru hennes skönhet och naturliga behag stälde dem i skuggan.

I trots af allt detta var det icke många, som förstodo hvari Gertruds egentliga styrka låg.

Saken med henne var, säger förf:n, att hon hade sitt öga riktadt på något stort, som kom allt lumpet och småaktigt att tystna inför henne. Hon trodde på fullt allvar på godhetens och renhetens tillvaro i människolifvet, och det var detta som gjorde hennes väsende så liffullt och starkt, hennes öga så frimodigt. Och likväl var hon egentligen ej öfverspänd; hon förenade praktisk förmåga med idealistisk uppfattning, hon var full af qvinlig hängifvenhet, varm, liflig, sann och klar.

Modern, begåfvad med stor skönhet och ett glädtigt lynne, hade tillika i hög grad sinnets skärhet och qvinlig värdighet, hvilka egenskaper, ehuru omedvetet och ödmjukt burna, öfvade stort inflytande på dottern.

Fadern, en stark och manlig gestalt, afgudades nästan af Gertrud. Hans välljudande röst hade gjort henne förtrolig med litteraturens skönheter, hans öga hade hon sett tåras vid berättelsen om hjelte-modiga uppförlingar, hans värtaliga ord hade hon hört beledsaga hvarje festlig tillställning i staden. Han var i all sin mannakraft så mild och godmodig. I hans bild hade hon sammanträngt allt stort och ädelt som kunde tänkas. En man, jemförlig med honom, trodde hon sig aldrig finna, och hon hade därför ofta sagt till sina vänner: »Jag får nöja mig med pappa; det är också en kärlek».

I denna atmosfer hade Gertrud växt upp och utvecklats tills hon blef aderton år.

Då började moln draga fram öfver hennes horisont. Moderns kinder bleknade, skämtet tystnade, Gertrud såg spår af tårar i hennes milda ögon. Fadern var mot sin hustru om möjligt vänligare och mera förekommande än förr; men hans vänlighetsbetyg afvisades, och ehuru detta ibland skedde med skälfvande läppar började Gertrud tro att fadern ej var så älskad som han förtjenade, och fördubblade därför sin egen ömhet mot honom.

Imellertid hade hennes förhållande till Gerhard K. utvecklats sig, och förf:n skildrar med fina och varma färger Gertruds lycka under det hemliga medvetandet af en besvarad, men ännu outtalad kärlek.

Under intrycket af detta nya känslolif hade Gertrud nu mindre uppmärksamhet för de stegrade symptomerna af något brustet i hemförhållandena, hvilka symptom förf:n skildrar i enstaka betecknande drag.

Vid ett stort samqväm vexlade Gertrud och Gerhard allvarligare ord än vanligt. Doktorn sporde om Gertrud aldrig erfarit, att mycket af hvad man beundrar till slut befinnes vara ett tomt skal. Nej! det hade hon aldrig erfarit, och med värme försvarade hon sin tro på det sköna, på renhetens och godhetens verklighet. Han varnade henne för att ställa sitt mål för högt, och uttalade sin fruktan, att hon icke skulle kunde bära lifvets stora konflikter. Gertruds anlete mulnade. Nog visste hon att det onda fanns till och att världen hyste en och annan lågsinnad skurk; men de voro ju ej många, och hvarför skulle just hon behöfva möta dem? Hon älskade och var älskad af alla, och hennes lycka värnades af de renaste, de ömmaste händer — *hvarför* skulle hon icke få lefva i frid på jorden?

Doktorn blef, som alltid, hänförd af hennes innerlighet, och då hon lemnade honom utbrast han, vänd till en gammal vän af hennes familj, som afhört samtalet: »Hon är underbar — det är som ginge hon i en flod af ljus».

»Stackars Gertrud!» suckade den gamle, och tillade hviskande några ord, som förtogo Gerhards glädje. — Senare, då Gerhard sade farväl, utbad han sig att om två dagar få uppsöka Gertrud i hemmet, och fick hennes löfte, gifvet med klappande hjerta.

Hon ville ännu ingenting säga till de sina, af fruktan att möjligen ha misstagit sig. Derför gick hon tyst och hoppades, var lycklig, och drömde sofvande och vakande om sin kärlek. Från en sådan dröm vaknade hon om natten vid att någon trefvade på dörren till det aflägsna vindsrum hon bebodde, och moderns röst hördes bedja: »öppna, skynda, jag fryser — hu — jag fryser!» Ändligen fann Gertrud låset och öppnade för modern, som stod utanför halflädd och nästan medvetslös.

De följande tilldragelserna måste man läsa med förf:ns korta, men gripande ord. Här må blott nämnas, hur Gertrud lade modern i sin bädd, värmdde henne invid sig sjelf och bad om förklaring, men fick till svar blott ett förtvifladt: »fråga icke!» Hur hon kastade på sig kläderna och smög sig ljudlöst ned för att henta styrkande droppar och hjälp; — hur hon tog flaskan i salen, hur hon öppnade dörren till jungfrukammaren, men fann den tom, sängkammaren likaså; hur hon ilar tillbaka öfver salen, öppnar dörren till faderns rum och finner honom hemma — men icke allena.

»Det var som om hon fått ett klubbslag för pannan. Hon tumlade några steg tillbaka och flydde ljudlöst, obemärkt som hon kommit . . .»

Huru ångest, skam och förtviflan göra sitt inträde i den oskärade helgedomen af den unga flickans hjerta, måste läsaren lära af berättaren. Vi hänvisa blott till den första stumma scenen mellan mor och dotter, afbruten af faderns glädtiga stämma, samt antyda huru slutligen efter en förtviflad kamp mor och barn mötas vid frukostbordet utan att se på hvarandra, »ty de blygdes öfver dagsljuset och öfver hvad de båda visste . . .»

Då Gerhard kom, såg han vid första ögonkast, att en förhärjande storm dragit fram öfver den han älskade.

Han hviskar något om att vi alla måste lära att bära lidandet.

Gertrud svarar att hon bär det. Hon lefver och det är mycket nog.

Han upprepar sin gamla varning: Gertrud har begärt för mycket — har ställt sitt mål för högt.

En blix flammnar upp i hennes öga. »Vid allt som är er kärt och heligt, rör icke vid mitt mål! Jag kan bära att allt utomkring sviker mig, men jag kan icke svika mig sjelf, icke sänka mitt mål. Sker det — så dör jag».

Han kunde ej återhålla en axelryckning. Hon var så öfverspänd. »Lidandet dödar sällan. Tiden skall hela såret. — Gertrud är ung och lifvet har ännu mycket skönt och godt att gifva henne».

Tiden? — gentager hon, hur skulle den kunna hela hennes skada! — Och *lifvet*? hvad har lifvet nu mera att gifva henne?

Han bleknade och sporde om hon ej ett ögonblick tänkt på honom och på det som är hans käraste hopp.

Jo, hon har tänkt mycket på honom och undrat hvarför också han skulle dragas in i den stora ruinen. Hon frågar om han kan

tro, att hon nu mera kunde tänka på att tillhöra en man, och åtaga sig pligter, hvilka icke kunna fyllas utan lust och kraft och — illusioner. Nej, nej! omöjligt!

»Men jag», spørjer Gerhard sorgset, »hvad har då jag brutit för att straffas så hårdt?»

En tanke faller henne in; hon ser upp, och det låg en ifrig bön i de tårlösa ögonen, en blick såsom hos en döende.

»Gerhard», sade hon, och lade sin bäfvande hand på hans arm. »Jag ber dig icke om min framtid, nyss så ljus, eller om din kärlek, mig nyss så dyrbar. Men har du en droppe tröst, ett halmstrå att hålla mig vid medan jag lefver, så, o Gud, förhåll mig dem icke. Har du ingenting förskyllat? kunde du om allt varit annorlunda, ha gifvit mig din ungdom, hela ditt förflutna lif — hade du kunnat det?»

O, denna bedjande, ängsliga, spørjande blick! Han glömde den aldrig så länge han lefde.

Tigande vände han sig bort — hviskade sedan något om möjligheten af en upprättelse.

Hon drog med en matt rörelse bort sin hand från hans arm och lät den slappt sjunka, — stod en sekund med nedslagna ögon, — vände sig tyst om och lemnade rummet.

* * *

Till denna ur alla synpunkter märkliga berättelse, har utgifvaren af Finsk Tidskrift, professor Estlander, då han i Septemberhäftet för 1881 inför den samma, fogat ett i sitt slag ganska märkligt förord. Så påpekar han att förf:n haft ett moraliskt syfte med sin skizz, och att hon till ämne valt ett »blott alltför vanligt missförhållande i lifvet». Detta ämne har visserligen ofta förr valts till föremål för litterära framställningar, men vitterheten har sitt sätt att framställa dylika ämnen, »hvilket väsendtligen afviker från den moraliserande och uppbyggande litteraturen».

»Vitterheten får ej undandraga sig att behaga, hur motbudande än ämnet må vara i sig sjelft». Förf:ns afsigt har deremot enligt Prof. E. varit att framhålla det dåliga till skräck och varnagel. Och hon har gjort det, ej blott genom att framställa detta dåliga i hela dess gemenhet utan äfven genom att låta det ikläda sig masken af ömhet och fin bildning. Men är en sådan gestalt värd att behandlas af dikten? frågar Prof. E. »Skall ej läsaren med rätta betacka sig för att jämväl i dikten behöfva dras med det obehagliga, hvaraf man har mer än nog i det lefvande lifvet? Om poesin med vigda händer griper in i skandalkrönikan», så gör hon det »för att demaskera och skämma ut det dåliga», och hon betjenar sig då helst af åtlöjets vapen.

Så Shakespear med Fallstaff.

Förf:n, säger Prof. E., har förfarit på annat sätt i det hon, lifvad af sin varma känsla för sedligheten, visar hur en sådan syndare stör lyckan i sin familj och förgiftar lifvet för två ädla qvinnor. Hon

låter honom gå ostraffad, och de båda renhjärtade bära följderna af synden, hvarigenom läsarens hela harm vändes emot honom. Dermed har förf:n förträffligt nått sitt afskräckande syftemål; men hon begår enligt kritikern det fel att på ett tragiskt sätt behandla ett lågt ämne, ett lumpet beteende, hvilket, då det saknar hvarje fläkt af passion, är ett ovärdigt ämne för dikten.

Den brottslige mannens dotter, en skär, högstämd natur, är väl skildrad, och det är för att läsaren må göra hennes bekantskap, som utgifvaren intagit skizzen i sin tidskrift. Här är en bild af den eviga tragik, som väntar det unga oerfarna hjertat vid beröringen med lifvets uselhet, och prof. E. finner skildringen af den verkan Gertrud erfar då bindeln omildt ryckes från hennes unga ögon, djupt gripande. Att berättelsen slutar utan försoning finner kritikern förlätligt, dels emedan den oskyldigt lidande icke genast kan finna en ny grund för att åter uppbygga sin tro på lifvet, dels emedan det numera är modernt att sluta med en dissonans. Men han önskar att förf:n undertryckt den fråga hvarmed stycket slutar, emedan den icke förefaller naturlig på den unga flickans läppar, och emedan berättelsen genom den åter neddrages från diktens fria rymder till att tjena förf:ns moraliserande syfte. Slutligen förklarar kritikern att ett sådant syfte, att blottställa och väcka afsky för det lastbara visserligen är förenligt med ett, i sitt slag godt och lofvärdt skriftställer, men att han tvekat, huruvida detta, och således också A. K:s skizz, borde inrymmas inom »*en litterär tidskrift, som vill verka för den sköna litteraturen, men icke afser speciellt sedlighetens förkofran*». Då han dock bestämt sig för skizzens införande har han trots att tillfället vore lämpligt att på samma gång framhålla skillnaden mellan det poetiska och moraliska intresset. Jemte denna reservation från hans sida uttalar professor Estlander slutligen sin aktning för »den kraft och värme hvarmed förf:n — söker häfda qvinnans ställning och göra gällande hennes höga moraliska måttstock».

Så långt den högt aktade kritikern. Har han rätt? Är berättelsen en uppbyggelseskraft med lastens afslöjande till ämne, då går den icke in under den uppgift vi förelagt oss, då tillhör den icke skönlitteraturens område, och vi kunna stanna här.

Men *har* kritikern verkligen rätt? Det är frågan; och med benäget tillstånd skola vi leta oss till svaret på densamma. Utfaller svaret nekande, skola vi uppsöka det *verkliga* ämnet för berättelsen och ur denna synpunkt skärskåda dess innehåll och de anmärkningar den framkallat. Slutligen vilja vi söka uppvisa de nya insatser i karaktärer och konflikter, hvilka, enligt

vårt sätt att se, gifva den korta dikten dess egentliga betydelse.

Alltså först: Är det den lumpna lasten, som är diktens föremål, är det syndaren och hans uselhet, som träda i förgrunden af taflan? Är stoffet för skildringen så behandlad, att man derpå kan tillämpa granskarens ord om poesien och skandal-kronikan, eller drabbas förf:n af den qvicka anmärkningen, att en lumpen last, lik den som här skildrats, bestraffar dikten helst med åtlöjets vapen, i det hon genompryglar den otuktige Falstaff och kastar honom med annat orent i tvättkorgen att duktigt bykas?

Vi våga bestrida det. Berättelsen har, i trots af öfverskriften, icke till ämne synden, utan dess motsats, oskulden. Det är det rena, hängifna qvinnohjerat i dess första utvecklingsskede af nästan öfvermodig trosvisshet, och »den eviga tragik», som väntar detta unga hjerta vid upptäckten af livvets uselhet — det är, så vidt vi förstå, *detta* som utgör ämnet för berättelsen. Hufvudpersonen i dikten är utan all gensägelse den unga flickan. Framställningen af hennes karaktär och personlighet före konflikten med det onda upptager två tredjedelar af diktens ringa omfång och är lika poetiskt intagande som skildringen af hennes kamp under intrycket af sorg och skam är gripande.

»Vitterhetens skyldighet att behaga», är således icke försummad, hur motbjudande än skuggsidan af berättelsen må vara. Men denna skuggsida, denna »synd», hvad plats tager den i den korta skizzen? I enlighet med sin natur en *negativ*. Den framträder aldrig direkt, vi lära känna den endast genom dess inverkan på andra. Förf:n sysslar icke ett ögonblick med det orena, som bildar bakgrunden för hufvudpersonerna i hennes tafla. Hon målar icke hur det ser ut i själ och hjerta hos den man, som hyser den lumpna lidelsen tillsammans med den falska skönhetsdriften och den osanna älskvärgheten. Långt ifrån att

gripa in i skandalkrönikan skyr hon att låta läsaren komma när den synd, som utgör motivet för historiens tragiska utveckling. Frågan huruvida »det gemena beteendet» har eller icke har någon fläkt af den passion, som enligt kritikern skulle göra det värdigt en poetisk behandling, kommer henne icke vid, ty det är icke detta beteende hon har till uppgift att skildra. Blott med några få mästerligt fina drag *antyder* hon det lastbara förhållandet och skildrar syndaren nästan endast indirekt eller genom dottern, som älskar och ännu tror på honom.

Vi hade föreställt oss, att redan det konstnärliga i sättet för denna framställning af det vidriga borde gifvit dikten, såsom sådan, ett högt värde oberoende af dess syfte.

Redan i sjelfva utgångspunkten för diktens bedömande skilja vi oss således från granskaren. Han förlägger tyngdpunkten af berättelsen till fadern, vi till dottern; han betraktar såsom ändamål hvad som är för oss medel. Helt naturligt framgår här af en väsentlig skiljaktighet också i vårt sätt att döma öfver ämnets utveckling och skildringens detaljer.

Så uppehåller granskaren sig företrädesvis vid det usla i familjefaderns beteende, och påpekar huru förf:n gjort det ännu vidrigare genom att låta det gömma sig under en mask af ömhet och fin litterär bildning. Men, frågar han slutligen, »är en sådan gestalt i och för sig värdig en plats i dikten?»

Från vår synpunkt kunde man, om ock med risk att ådraga sig en välförtjent anmärkning för bristande »skolmessighet», besvara denna fråga med en annan. Den dubbelhet hos familjefadern, som är oss alla så vidrig, hvad är den annat än en tillämpning i handling af principen om »skillnaden mellan det poetiska och moraliska intresset», eller af teorien, att man kan hylla det sköna och verka i dess tjänst utan afseendé på sedlighetens förkofran? Men — också här inställer sig en slutfråga — om i verkliga lifvet sambandet mellan det moraliska och det estetiska är så innerligt, att en brytning dem emellan

upphäver det enas väsende, och kommer det i och för sig sköna att verka vidrigt vid sidan af det moraliskt usla — är det då värdigt dikten, som vill vara lifvets spegel, att förneka eller undandölja detta samband?

Hvad som i våra ögon skärper intrycket af det låga i familjefaderns beteende är icke så mycket att detta beteende fortgår i bredd med den gamla vanan af ömhet och estetisk förfining, som icke snarare, att det ställes under dotterns domvärjo. Det är ju icke det äktenskapliga missförhållandet i och för sig, som bestämmer diktens karaktär. Intrycket af faderns synd på dotterns kyska, hängifna och renhetsdyrkande själ, är den nya insats i den gamla konflikten, som stegrar dess tragiska verkan.

Detta, att behandlingen närmar sig det tragiska medan ämnet i hans ögon är och förblir lågt, klandras af granskaren. Helt naturligt hafva vi äfven här en annan uppfattning. Diktaren är ju fri att välja sitt ämne, och lämpar sedan behandlingen efter dess art. Den otuktige Falstaff, som möter gyckel hos alla föremålen för sitt låga begär och af hvars läghet ingen oskyldig lider är ett lumpet ämne, och han kan derföre godt straffas med åtlöjets vapen. Fadern, som krossar sin unga dotters tro på renhetens och godhetens tillvaro i lifvet, är deremot, i trots af sitt usla handlingssätt ett tragiskt motiv, och må väl som sådant få begagnas. Att nu skildra den tragiska verkan af det låga och usla på en högsint själ kan väl icke öfverskrida det poetiska berättigandet; eller hur skulle eljest Shakespear försvara sin Hamlet? Och skulle verkligen estetikens teori i forna tider hafva inneburit ett sådant förbud, så får väl detta, som så många andra af dess konstlade lagar, vika för den högre, som anser intet menskligt för lågt och intet gudomligt för högt för diktens framställning, blott de båda ställas i riktigt förhållande till hvarandra.

Men vi fortsätta jmförelsen mellan granskarens och vår egen uppfattning af dikten.

Professor Estlander anser det naturligt att Gertrud icke genast kan finna en ny grund för att återuppbygga sin tro på lifvet. Dock hade han gerna sett att förf:n undertryckt den fråga Gertrud riktar till sin älskade, emedan man betvivlar huruvida den faller sig alldeles naturlig på den unga flickans läppar, och emedan berättelsen dermed ånyo neddrages från diktens fria rymder »till att tjena förf:ns moraliserande syfte».

Vi se saken på annat sätt. Lika naturligt som det är, att Gertrud icke genast kan *finna* en ny grund för sin tro, lika naturligt är det, att hon *söker* en sådan. Det uppgår för henne en möjlighet, att den unge mannen, som hon älskar, och som hon icke vill indraga i sin krossade värld, »ingenting förskyllat»; att således den synd, som störtat hennes ideal och besudlat hennes hem vore *undantag*, icke regel. Ord hvilka föregående dag icke fallit sig naturliga på den unga flickans läppar, tvinga sig nu fram med hela makten af ett naturkraf. En droppe tröst, en gnista tro, och hennes själ kan ännu lefva . . . och så spörjer hon honom till, icke med moralpredikantens sträfva uppsyn, utan med den bedjande tårlösa blick, som han aldrig glömde, och — på hvilken han icke egde något svar.

För oss är det icke, såsom för granskaren, någon blott beräkningskonst, hos förf:n, om än så skicklig, hvilken »fått fram» denna fråga, utan den djupa siareblicken i människohjertats innersta, som kännetecknar den äkta diktarenaturen.

Vi förstå icke heller hvarför Gertruds fråga skulle vara mera främmande för diktens fria rymder, än hennes blygsel och qual vid första beröringen med det onda. Det ena som det andra är ju blott olika verkningar af samma orsak. Att denna verkan ett ögonblick tager form af hopp midt i förtviflan, och att hoppet åter slocknar i tröstlöshetens natt, må väl icke strida mot diktens fordringar. Och om nu denna enkla naturliga utveckling af konflikten, utan att bryta mot konstens

lagar hade stärkt det sedliga intrycket, så hade väl ej häri legat något fel. Så motsatta äro ju dock ej de moraliska och poetiska intressena att de upphäfvä hvarandra. För vår uppfattning är det tvärtom en af skaldens högsta uppgifter att bringa dem i full harmoni.

Huruvida dock Amanda Kerfstedt med den ifrågavarande skizzen lyckats, eller ens *velat* lyckas att lösa *denna* uppgift, är nu den sista fråga vi hafva att besvara, för att derifrån leda oss öfver till det nya i den kvinnotyp, hon gifvit oss i Gertrud.

Vi börja då med att erkänna oss vara nog gammalmodiga att ej rätt kunna fördraga det nya litterära modet att sluta med en dissonans, isynnerhet när denna är, ej blott *olöst* utan efter allt utseende *olöslig*. Väl må det vara sant, såsom en spirituel föreläsare öfver Ibsens »Et Dukkehjem» yttrat, att det är den realistiske diktarens rätt att taga ett stycke lif eller karaktär och skildra dem just sådana de i ett gifvet ögonblick befinna sig, lemmande åt läsaren att tänka sig den vidare utvecklingen. Men för att tillfredsställa *våra* kraf på en konstnjutning måste han då hafva i sin skildring inlagt *förutsättningarna* för en sådan utveckling, *möjligheterna* för en lösning af den konflikt han frambesvurit. Och när han det gjort får han icke genom något motsägende drag upphäfvä dem och sålunda godtyckligt afklippa den ledtråd, han en gång gifvit läsaren för det arbete han ålägger honom. Ett dylikt fel begår dock i vår tanke Ibsen då han låter porten slå igen efter Nora. Och Amanda Kerfstedt omintetgör på ett liknande sätt läsarens sträfvan att lösa konflikten, då hon ej hos Gerhard K. inlägger den sedliga styrka och den djupare medkänsla för Gertruds renhetsdyrkan, som fördrades för att han, i trots af skuggan öfver hans förgångna lif, kunnat hjälpa henne att lägga en ny grund för sin tro på lifvet. I det enda ordet »*upprättelse*», som utgör hela hans svar på Gertruds fråga, ligger en sådan möjlighet; men innan förf:n låter det betydelsefulla ordet glida öfver Gerhards läppar har hon redan motsagt

det och upphäft dess verkan. Detta icke genom Gerhards stumma bekännelse att icke heller han är ren, utan genom hans småsinta beklagande, ännu i olyckans bittraste ögonblick, att Gertrud syftar för högt, och med den axelryckning hvarmed han besvarar hennes gripande bön: »Kom icke vid mitt mål!»

Det som orenats kan skäras, den felande *kan* upprättas, men blott på *ett* vilkor: *att målet hålles högt*, att vi i vilja och sträfvan icke nöjas med något mindre än detta: »varer fullkomlige såsom eder Fader».

Det var dit Gertrud syftade. Frestelsen att låta udda vara jemt och taga lifvet som det är, att blunda för synden och söka lyckan hos den hon älskar, utan att ställa vidare anspråk hvarken på honom, lifvet eller sig sjelf, denna frestelse är det, som hon känner sig icke kunna motstå om hon sänker sitt mål; och att falla för den, var för henne detsamma som att dö. Om Gerhard hade röjt någon inre frändskap med detta det djupaste draget i Gertruds karaktär, då hade läsaren kunnat tänka sig en framtida lösning af konflikten, ett ingripande äfven från hans sida för att sofra Gertruds renhets- och skönhets-dyrkan från det stoft af sjelfviskhet och öfvermod, som onekligen vidlåde den, och från den dubbelhet, som smittat äfven henne då hon ångrar en god gerning emedan den lemnat hos henne ett oskönt nedstämmande intryck. Men förf:n har ej unnat oss denna tröst utan lemnar det onda icke blott oförsonadt utan segrande kvar på spillrorna af den lycka det förhärjat. Här, men också, som vi tro, *först här*, bryter förf:n mot så väl skönhetens som godhetens kraf, försvagar det poetiska intresset utan att därför tillfredställa det moraliska. Hon har haft ett syfte, det är tydligt, ett syfte vid sidan af sin dikt, och för att vinna detta skjuter hon med berädt mod konstens fordringar åsido, bränner sina skepp och lemnar sina stridande i fiendehand.

Hvilket är då det syfte, som tvingar förf:n till denna grymhet som människa, denna uppoffring som författare? Tvifvels-

utan det, att aftvinga läsaren det slutliga spørjsmålet: »är då renheten en blott dröm? Skall den icke på något område af lifvet kunna förverkligas? Skall den älskande unga qvinnan, maken, dottern i alla sina heligaste hjerteförhållanden mötas af ett och samma obevekliga faktum: *Synd!*

Diktaren moraliserar! utbrister med granskaren den estetiske läsaren.

Vi svara: *Nej! men hon tvingar läsaren att moralisera!*

Huru pass förlåtligt eller oförlåtligt detta tillvägagående nu bör anses, enligt estetikens lagar; om berättelsen bör dömas såsom en afart af den gamla diktkonsten eller uppslaget till en ny, det våga vi ej pröfva. Säkerligen skall också domen utfalla olika; allt efter läsarens olika synpunkt. Sjelfva vanligheten af det skildrade missförhållandet torde i mångens ögon påkalla ett ovanligt behandlingssätt, medan samma orsak i andras uppfattning gör förhållandet ovärdigt att behandlas af dikten.

För vårt ändamål är det nog att betona det i vår tanke obestriddliga faktum att Amanda Kjerfstedt gifvit oss i den ifrågasvarande berättelsen en dikt af högt värde, hvars slut hon dock beröfvat hvarje försonande och förskönande element, i afsigt att såmedelst aftvinga läsaren ett spørjsmål, som blir aggende i samma mån som dikten stänger hvarje utväg till dess besvarande.

Fråga vi oss nu genom hvad medel förf:n framkallar detta sällsamma slutintryck, så blir svaret: *genom det nya i den kvinnokaraktär hon ställt i medelpunkten af sin dikt.*

Det är icke det slag hvilket drabbar den äkta maken som aftvingar läsaren det ödesdigra spørjsmålet. Vi vilja ej stanna vid den bittra förklaringen att ett sådant öde är allt för vanligt för att framkalla några främmande effekter, utan påpeka blott det sätt på hvilket Gertruds moder bär den henne tillfogade skymfen och hjertesorgen. Detta stumma lidande, denna underkastelse under sjelfva synden för att fylla den egna trohetspligten,

huru betecknande är den icke för den förflutna tidens qvinnoideal! Också kan det hvarken inkasta något nytt element i konflikten, eller bidra till det slutliga afgörandet. Modern förblifver en biperson i dikten, hvares hela intresse samlar sig kring dottern, den nya tidens qvinna, så lik den gamla tidens och dock så olik. Så länge vi se henne vid moderns sida står dock Gertrud ännu kvar på dennas ståndpunkt, och det är lika fint som gripande skildradt huru, efter den förfärliga natten, hemlifvet går tillbaka i sin vanliga lugna gång, och husets dotter »tecknar af sitt mönster mot rutan», under det mönsterbilden för allt hvad hon tänkt sig ädelt och högt störtat, krossande i sitt fall hennes tro och hennes unga hjertas lycka. Först i konflikten med den hon älskar är det som vi rätt lära känna det nya stoff förf:n inlagt i Gertruds karaktär. Detta nya ligger icke i hennes »skära och högstämda natur»; sådana har vitterheten, särskildt i norden att uppvisa många och af stor skönhet; så en Ingeborg, en Valborg, en Serena, en Nadeschda en Synnöve, en Solvejg, m. fl. Det nya ligger deri, att denna natur är medveten af sig sjelf och sitt mål, och att detta mål är *ej blott en person utan en idé.*

En kort granskning af Gertruds skaplygne skall bättre förklara vår mening.

Gertruds renhet bestod icke i blott okunnighet om det orena, icke endast i en instinktsmessig dragning till det goda och fruktan för det onda. Hon visste hvad det goda var, och trodde på allvar att det fanns förverkligadt på jorden, detta under en särskild form, den sedliga renheten, som var henne öfver allt annat kär. »Derför», säger förf:n »var hennes väsen så förhoppningsfullt och starkt, därför låg det en smittande fasthet i hennes frimodiga blick, därför var det något af himmelsk luft omkring henne. Hennes öga var vänt mot något stort», och detta stora var icke ett blott ideal i människogestalt utan det godas och renas idé, förverkligad i lif och handling af dem hon älskade,

af henne sjelf, af hela verden. Hon var mäktig af en stark personlig kärlek och af den tro, hvilken omsatt i handling blir trohet; hon hade eljest ej varit qvinna i ordets ädlaste bemärkelse. Men kärleken och tron på den hon älskade, hvilade på förutsättningen af ett gemensamt mål i lifvet. Hon såg i föremålen för sin hängifvenhet uttryck af och kämpar för den sanning, åt hvilken hon ville egna sitt lif. Men en sådan kärlek innebär icke blott ett gifvande utan också ett kraf. Stäld i det bittra valet mellan sin personliga hängifvenhet och troheten för den gudomliga idé, hvars bärare hon vill vara, kan en sådan qvinna tveka och slutligen offra den förra för den senare.

Huruvida detta är ett framsteg eller ett blott afsteg från det forna mera passivt hängifna, offrande, och mot all förhoppning ännu troende qvinnoidealet, derom kan man möjligen vara af olika tanke. Vi hafva här blott velat framhålla det faktum, att inom skönlitteraturen en ny uppenbarelse af det häfdvunna qvinnoidealet är på väg att framträda, hvilken ehuru delvis ännu outvecklad och sökande form och uttryck utan att alltid finna de riktigaste eller skönaste dock är af stor betydelse. Dessa nya, hitills obeaktade eller undertryckta sidor af qvinlighetens väsen, måste i någon mån hafva trädtt fram i lifvet innan de upptagits af dikten. En vixelverkan skall ega rum mellan verklighetens och skaldernas qvinnokaraktärer, och af denna vixelverkan skall sedan kanske i ej ringa mån bero den nordiska qvinnans skaplynne i kommande tider och arten af de nya insatser hon skall komma att göra i lif och dikt. Att detta nya skall yttra sig i en höjd måttstock för det sedliga värdet, djupare kraf på sanning i alla innerligare förhållanden menniskor emellan, samt i fordran på större utrymme för den individuella karaktären, det synes oss redan vara tydligt. Men huru detta nya skall bringas i harmoni med troskraften, offervilligheten, undergifvenheten, godheten, behaget och många andra omistliga

dygder och företräden, hvilka prydde den föregående tidens qvinnoideal — det är ännu långt ifrån klart.

Vi inbjuda imellertid läsaren att, sedan vi kastat en blick på ännu några nya qvinnogestalter inom den fätaliga svenska skönlitteraturen för dagen, med oss genomgå några af de nyare norska och danska diktarnes verk för att studera de rika bidrag de gifva till den nya tidens qvinnoideal och pröfva de anmärkingar de dermed framkallat.

Professor Estlander tacka vi för det tillfälle att närmare belysa vårt ämne, som hans uttalande rörande den ifrågavarande berättelsen gifvit oss. Med glädje upptaga vi också den högt aktade estetikerns inbjudan till qvinliga skriftställare att taga lifligare del i den vittra kritiken. Dessa hans ord hafva vi lånat på en gång till motto och till försvar för vår antikritik, vissa att han skall öfverse med dennas bristande skolmessighet och ej missförstå dess syfte.

Vi tro med professor E. att det är hög tid att qvinnan inlägger sitt ord också i dagens litterära spörsmål, helst som de manliga granskarne ej sällan tala ett språk, som hon *rent af icke förstår*. Det är, såsom vi sökt visa, till någon del händelsen med kritiken af A. Kjerfstedts berättelse, och i ännu långt högre grad med en litterär anmälan i samma häfte af Finsk Tidskrift. Skilnaden mellan qvinliga och manliga granskares uppfattning af skönt och oskönt, berömligt eller klandervärdt hos dikt och diktare har redan mer än en gång framträdt vid jmförelsen mellan uttalanden i Tidskrift för Hemmet och andra pressens organer, och denna skilnad skall i det följande af vår uppsats visa sig på ett stundom öfverraskande sätt *).

*) Här skola vi blott erinra om Tidskriftens kritik af en Braddons och Ouidas romaner, hvilken, ehuru motsagd af framstående tidningars recensenter, dock lärer inverkat på spridningen inom de svenska hemmen af dessa damers fantasifoster.

Frågar man hvad verkan kvinnors deltagande skall komma att öfva på den vittra kritiken, svarar professor Estlander: »den moraliska känslan skulle helt säkert vinna derpå» Vi gifva honom rätt. Dock tillägga vi en förhoppning att våra kvinnor genom grundliga studier skola tillkämpa sig förmåga att i framtiden verka äfven *utom* den omedelbara *känslans* område. Deras inflytande skall då visa sig äfven på de estetiska begreppsbestämningarne och de lagar, hvilka derpå grundas.

Att vår tid också på detta område känner sig hafva något nytt att frambära visar sig bland annat af den strid, som pågår från idealisternas sida, med *Revue des deux Mondes* till organ, gent emot Herbert Spencers och hans anhängares teori att *konsten är till sitt väsende endast en förfinad lek* *).

Om nu kvinnorna göra sig skickliga att inlägga sitt ord i striden äfven på detta fält, så torde en af de första verkningarne deraf blifva, om ej ett *upphäfvande* af *skilnaden*, så dock en väsentlig *omläggning af de gamla rågångarne mellan det goda och det sköna*, eller hvad professor Estlander kallar *de moraliska och poetiska intressenas* områden.

Att i all ödmjukhet söka hos oss förbereda ett sådant »storskitte», må vara en uppgift för olärda granskare, sådana som

Esselde.

*) *Le plaisir du beau et le plaisir du jeu*, d'après l'école de l'évolution, par M. M. Guyau. *Revue des 2 Mondes*, 15 Aug. 1881.

26. Minnesrunor.

I.

Olof Eneroth.

1825—1881.

Moderns barndom, »glad nog», delad mellan lekarne och franska vocabulairen, krönt af ett »*Temple de l'amitié*», i charitérsöm, fattadt i glas och ram. Senare, hemmet upplöst, familjen splittrad, prestinnan i »*Temple de l'amitié*» anställd som hjälp i ett tarfligt landthus.

Äfven här olycka, död, nöd. »Hjelpen», slutligen upphöjd till fru i det fattiga huset.

Mannen, bruten i förtid af bekymmer och plågor, efter några år befriad af döden; modern på bar backe med två barn.

Inflyttning till hufvudstaden; ett enda litet rum, trångt och tungt; inga såppubblor mera, återspeglade för glada barnaögon det vida landskapet, inga gryn att strö för tättingarne, ingen sång mer om »guldmanig fåne». Nyckelharpan, klaveret, allt, utom »*Temple de l'amitié*», såldt på auktionen. Ljustöping försökt som inkomstkälla, men befunnen dertill obrukbar. Gossen, redan af modershand invigd i A-B-C-bokens och tuppens hemligheter, nu öfverlemnad till »knaster(Lankaster)skolan», raskt flyttad från tabell till tabell, slutligen examinerad med premium, och händelsen firad med en nattlig roddfärd på en gammal svartsjölandseka. Barnet vaknande om morgonen i mors knä: leende på mors ansigte; solsken på vattnet; känsla af pånyttfödelse i barnets själ.

Mor återflyttad ut på landet att med ladugårdsarrende förtjena bröd för barnen och sig sjelf. Gossen qvar hos mormor i staden. Skolgången fortsatt, då och då afbruten af

herrliga utfärder till mor, i kappslädan på julföret, eller bland tomma mjölkbyttor i sommarekan.

Efter ett par år allt ånyo på samma punkt; rummet i staden lika tungt; mor aldrig mera glad; inga slädfärder och båtresor, ingen kalfdans och inga pannkakor mera. Skolan gossens hjälp; väfstolen moderns.

Med våren bättre dagar; besök af stormän, J. Wallin och Wannqvist; upprättande af ett hem för vanvårdade barn; mor antagen att förestå flickafdelningen. Familjen sålunda på grön qvist; d. v. s. tak öfver hufvudet, *en* portion mat lika med de vanvårdades och 100 rdr rgs i lön. Gossen i storskola, många bekymmer men goda framsteg.

Elfva år gångna under träget, rastlöst arbete. Mor sjuk, tillfrisknad, men aldrig ung mera; gossen skickad att sälja hennes afklippta hårflåta, sex kvarter lång, till Emilie Högqvist; efter den betan invigd i mors hushållning. Lönen höjd med 25 kronor. Barnen uppvuxna, det enda rummet allt trängre, den enda matportionen allt knappare. Sonen, vid 17 år, *»hvarken vuxen eller fostrad till sjelfförsörjning»*. Enda önskan att framgent få vara tillsammans. Utvägar länge fäfangt sökta. Slutligen mor af 17-åringen öfvertalad att söka plats som skollärlarinna i Upsåla; efter många svårigheter ansökan skrifven och mot förmodan beviljad, flyttningen företagen, familjen ännu en gång *»på grön qvist»*.

Skolherrarnes fordran, inskränkt till *godt hjerta* och *starkt tålmod*, till fullo fylld; *»ungarne»* mer och mer kära för lärarinnan; hemmet rymligt, ljust; eget kök, eget hushåll; mor sällsamt föryngrad. Sonen vid hemkomsten helsad midt i barnskaran med en kyss, stumt intyg om mors lycka. *»Flickan»*, fostrad att hjälpa till. Efter 17 år en liten löneförhöjning; vid 25:te året ett hemligt tjenstjubileum i form af kaffekalas. Till sist *»den olärda läremoderns»* historia, förtäljd af sonen, med följande inledningsord:

Gud vare lof, du moder huld,
 Att dig ännu jag älska får,
 Och att jag så med hvarje år
 Får liksom älska af min skuld.

»Jag misstager mig väl ej, om jag tror att barnets historia äfven är moderns», säger berättaren af den här i få drag antydda lefnads-sagan, och med samma ord kunna vi ursäktat att vi här låtit modern taga så stor plats i minnesrunan öfver den bortgångne sonen. Tidskriftens gamla vänner hafva säkert i berättaren igenkänt vår gamle värderade medarbetare, den nu nyligen aflidne Olof Eneroth, ur hvars rörande uppsats »Mors historia», (Tidskr. f. Hemmet 11:te årg.), ofvanstående är hemtadt.

Några få data skola vara nog att fullända den i moderns historia inväfda sagan om Eneroths barndom och första ungdom.

Student vid 18 år. Sex år senare filosofie kandidat med bruten helsa. Naïvetet och djupsinne, idealism och realism, fromhet, och fritänkeri i sällsam förening, bildande en rik men aldrig harmoniskt klar själsgrund.

Studier i litteratur och poesi. Försök till poetisk produktion. Resor 1852, 53 i Frankrike, Spanien och Brasilien.

Af anlag och naturkärlek dragen till trädgårdskonsten. Promoverad fil. doktor 1854; samma dag antagande plats som frivillig hos en handelsträdgårdsmästare.

Trädgårdsodling och naturförsköning studerade som konst, praktiskt och teoretiskt. Studiet tillämpadt i undervisning, i omläggning och nydaning af trädgårdar och parker på större herresäten, vid jernvägsstationer och boställen. Den vunna kunskapen och de sjelfständigt tillkämpade åsigterna framlagda i en mängd skrifter för bildade läsare så väl som för allmogen. Slutligen ett större verk, det första i sitt slag i Sverige och erkänt förträffligt: *Handbok i Svensk Pomologi*, med talrika färglagda afbildningar, utgifvet med statsunderstöd.

I bredd med denna hufvudäder af en rik verksamhet, andra af olika art, men med samma riktning på ett fosterländskt mål. Så skrifter om *folkskolan* och *undervisningsväsendet*, om *försvaret*, om *skolvården*, om *jordbruket*.

I samband härmed varma, väckande uttalanden om *qvinnans uppgift för lösningen af fosterländska frågor*. *Studier i litteratur och konst*; *dikter*, belönda af Svenska akademien; *kulturhistoriska arbeten*, *reseskildringar* m. m. Härjemte *vidsträckt brefvealing* med framstående samtida inom och utom landet; rika *anteckningar* och outgifna *poetiska utkast*. *

Offentliga erkännanden, guldmedaljer från utländska föreningar, ordenstecken; sist årlig pension af Svenska akademien.

Under all denna, halft fria, halft ofria inom eget bröst stängda sträfvan, kroppens krafter undergrädda af ohelsa, själens af ett sjukligt lynne; hjertats lif tärddt af en underlig blandning af sjelfförsakelse och sjelfomsorg, brinnande menniskokärlek och dystert rufvande öfver det egna jaget, allt förenadt med ett gränslöst, och därför kanske aldrig tillfredsställt behof af kärlek och medkänsla.

En stort anlagd, men i förtid bruten kraft, mäktig ännu i sin splittring af väckande insatser och grundläggande arbete för tidens stora uppgifter —; i mycket en gåta för sig sjelf och sina vänner, dock alltid spörjande efter ljus och trängande till harmoni, afled Olof Eneroth efter långt lidande i Upsala, i det fridfulla hem der »mor» nära 40 år förut, och dottern efter henne, »kommit på grön qvist».

Sjelf aldrig kännande sig rätt sund eller fullt lycklig, gjorde Olof Eneroth mycket för att bereda åt kommande släkten en friskare mera naturenlig utveckling, och dermed att åt fosterjorden dana kraftigare mera upplysta odlare, åt fäderneslandets framtid högsinta och oförevilliga bärare.

Heder och tack åt den ärlige arbetaren!

Af Olof Eneroths i tryck utgifna skrifter må här nämnas de väsendtligaste.

Trädgårdsbok för allmogen, hvilken 1867 utkom i fjärde upplagan. *Trädgårdsodling och naturförsköningskonst* (3 häften, 1857, 1859 och 1863), *Om skolträdgårdar och seminariuträdgårdar* (1862, 3:dje uppl. 1865). *Om Sveriges fruktträdsodling samt om allmänna fruktutställningar* (1862) m. fl. *Handbok i svensk pomologi* (1864—66), hvars senare del innehåller en »Svensk pomona eller Beskrifning öfver ädlare, i Sverige på fritt land odlade trädfrukter och fruktträd», med till en del färglagda afbildningar. *Bidrag till Europas Pomona vid dess nordgräns. Bihang till Svenska Pomona. Pomologiska anteckningar efter undersökning af prof-ympfrukter å omkr. 800 varieteter från Europa och Norra Amerika 1862—75. Om Stadsparker. Om människans sedliga förhållande till naturen. Våra kyrkogårdar. Om folkskolan i Sverige*, fyra särskilda afhandlingar, af hvilka den tredje i ordningen belönades med ett af Gefleborgs läns landsting utfäst pris och utgifvits i tre upplagor. *Om det gamla skolsystemets faror*, i tidskriften »Framtiden». Tre afhandlingar *Om folkundervisningen i Sverige* (1868), *Qvinnan och skolvården* (1869) samt *Om barnets rätt att icke lida våld i religiöst-dogmatiskt hänseende* (s. å.). *Ole Vigs* betydelsefulla verksamhet. För hemmet och skolan utgaf han 1871 en förträfflig samling *Svenska sånger och visor jemte ett urval danska och norska*, försedd med en inledning, som innehåller uppslag till en verklig reform af sångens behandling inom skolan. *Literatur och konst*, 2 häften »studier» (1860 och 1876). *Herregårdar uti Södermanland. Holland. Några drag till en kulturbild* (1860). *Folkskolan, dess ändamål, medel och verkningar jemte öfversigt öfver folkskolans ställning i Sverige och Norge samt andra kristna länder* (1867). I Tidskrift för hemmet: *Vitalis* poem, 2 årg. *Om den svenska qvinnan i förhållande till hemmets yttre vård och försköning*, årg. 4. *I Melville house*, poem, årg. 4. *Qvinnan*, poem, årg. 5. *Under Musik*, poem, årg. 6. *Fredrika Bremer*, nekrolog, årg. 7. *Qvinnan och folkskolan*, årg. 7. *Laboulaye*, årg. 9. *Qvinnan och jordbrukets betryck*, årg. 9. *Om kvinnans mensklighet och den så kallade humanistiska bildningen*, årg. 9. *Qvinnan och fosterlandets försvar*, årg. 10. *Mors historia*, årg. 11.

Sedan detta skrefs har det blifvit känt, att Olof Eneroth, till allas förvåning, egt ett samlat kapital af mer än 60,000 kronor, hvilket han testamenterat till Stockholms högskola, med föreskrift att räntan skall tillfalla system under hennes lifstid. En mindre summa har han öfverlemnadt till en understödsfond för ynglingar och jungfrur från Säfstaholms gods,

hvilka önska bevista någon folkhögskola. En samling bref och handskrifter har han öfverlätit till Kongl. Biblioteket, med föreskrift att de få öppnas 25 år efter hans död.

27. En fångvårdsanstalt under qvinlig styrelse.

Fångvårdsstyrelsen i *Massachusetts* har nyligen utgifvit en redogörelse för den anstalt för qvinliga fångar, som nu i öfver tre år varit i verksamhet i denna stad. Detta fängelse är märkligt därför att det uteslutande förestås och skötes af qvinnor. För ett år sedan lemnade föreståndarinnan, *Mrs E. C. Atkinson* sin plats; hon hade då förestått fängelset ända sedan det öppnades. Samma dag blef *Dr. Eliza M. Mosher* utnämnd till föreståndarinna och insatt i sitt embete. Till styrelsen höra dessutom, en läkare, *Miss Lucia M. Hall, M. D.*, en själasörjare, *Miss Susan P. Harold*, och en lärare, *Miss L. E. Dodge*. Femhundredtio fångar hafva vårdats i anstalten under förra årets lopp, och 1,917 sedan fängelset började sin verksamhet.

När denna fångvårdsanstalt först upprättades fanns, med undantag af några smärre inrättningar, ingen med samma syfte i hela landet. Det gällde då icke blott att inöfva tjänstepersonalen, utan att bestämma hela planen för ledningen af fångarnes arbete och uppfostran. Systemet måste i alla dess olika punkter försöksvis pröfvas, och i följd af bristande erfarenhet måste månget försök göras mer än en gång. Nu går arbetet bra efter den fastställda planen, och tyckes mer egnadt att förbättra dem, som äro mäktiga en förändring till det bättre, än något, som förut blifvit försökt. Denna förändring vill man framkalla genom tre stora medel — *arbete, uppfostran och guds-fruktan*, — och så viktiga än de två senare äro, skulle

de likväl föga uträtta utan det första och utan den ständiga tillsynen och deltagandet från bildade personer af fångarnes eget kön, hvilket har en underbart god inverkan.

I en föregående redogörelse för denna anstalt, som vi hafva läst, talas om de utmärkta anordningarne i fängelset, som gifva det prägeln af ett hem. I alla rummen finnas lefvande växter och blommor, hvilka fångarne snart lära sig älska, och många af sofrummen prydas af tafflor eller minnesgåfvor af vänner, de förra vanligtvis bilder af barn eller scener ur det husliga lifvet. Fångarna sysselsättas mest med sömnad, och andra handarbeten samt tvättning och inom hus förefallande göromål; men äfven allt arbete utom hus och för trädgårdens vård förrättas af dem, och hafva det bästa inflytande på deras sinnen.

Utom föreståndarinnan, läkaren, själasörjaren, vice-föreståndarinnan och lärarinnan, finnas der en skrifvare samt femtio-fem tjenarinnor och qvinliga biträden. De enda män, som finnas på stället äro skattmästaren, maskinisten, eldarne, tre vaktkarlar och sex andra karlar på underordnade platser. Föreståndarinnan har 1,500 dollars i årlig lön, själasörjaren och läkaren 1,000 hvardera.

Största delen af fångarne har blifvit insatt för brott mot allmänna ordningen, såsom dryckenskap, lösdrifveri och sysslöshet; 46 hafva skickats i fängelse för brott mot person eller egendom; och ett stort antal, eller 112, för brott mot sedligheten. Då fängelset först öppnades var i medeltal fängelsetiden sex månader, men efter 1880 kan ingen qvinna sändas till denna förbättringsanstalt på kortare tid än ett år, hvilket gifver mycket mera utsigt att kunna vänja brottslingen vid sjelfbeherskning och ett arbetsamt lif. Meningen är att, så vidt möjligt, lära qvinnorna sådant arbete, af hvilket de kunna hafva nytta då de blifva frigifna. Tvättstugan, sy- och stickskolorna, samt de olika grenar af hushållsbestyr, i hvilka fångarna deltaga,

sätta dem i tillfälle att förvärfva skicklighet i en eller flere af dessa sysselsättningar. Anstalten har äfven en god läskola, som mycket intresserar fångarne, samt ett förträffligt bibliotek, hvilket flitigt anlitas. Af de fångar, som förra året ditfördes kunde 133 hvarken läsa eller skriva, men af dessa voro endast tre Amerikanskor, ett förhållande hvilket bör tillskrifvas detta lands utmärkta folkskoleväsen.

Religionens inflytande anses mycket verksamt för fångarnas förbättring. Själasörjaren är en af de förnämsta medlemmarne af styrelsen och tillsättes af guvernören; hennes enda åliggande är vården om fångarnes sedliga och religiösa lif, hvaråt hon äfven egnar hela sin tid. Den dagliga gudstjensten i kapellet består af bibelläsning, bön samt sång af fångarna; om söndagarne är gudstjensten mera fullständig och innefattar äfven en predikan. Fångarne uppföra sig alltid lugnt och vördnadsfullt i kapellet, och den dagliga gudstjensten har på dem ett godt inflytande; ännu mera välgörande är dock själasörjarens verksamhet, när hon går från cell till cell för att trösta, råda och undervisa om andliga ting. Hon deltagar ej i den yttre ordningens upprätthållande inom fängelset; hon intager en aldeles särskild ställning till fångarne, hvilket stärker hennes inflytande, hvarjemte hon kraftigt understöddes i sitt maktpåliggande arbete af de andra styrelsemedlemmarna.

Det är blott *en* mening om *Mrs Atkinsons*, den förra föreståndarinnans lämplighet för sin plats. Hon hade «en orubblig tro på att det goda skall kunna besegra det onda, och att äfven det hårdaste hjerta, det mest förderfvade sinne är känsligt för vänlighet.» Ett af hennes sträfvanen var att genom medverkan af damer, som voro intresserade för saken, söka skaffa goda och säkra platser åt fångarna när de leunat anstalten, och hon erhöll många uppmuntrande redogörelser från dessa medhjelperskor.

Fångvårdsstyrelsen, bland hvilken märkas namnen på två qvinnor, har samma rätt att frikänna personer, hvilka för en eller annan orsak blifvit insatta i denna förbättringsanstalt, som styrelsen i de engelska grefskapen att frikänna fångar i korraktionshusen; — i båda fallen är det en fullkomlig frikännelse. Denna lag anses dock icke tillfredsställande, och förra året frigåfvos blott tre fångar. I ett af dessa tre fall skulle den fångnas make med sin familj lemna staten och önskade få henne med sig; i det andra stannade hennes make, en hederlig sjökaptan, blott för några dagar i staten, mellan två resor, och önskade föra sin hustru till ett godt hem i en annan stat; den tredje fången, som blifvit insatt för «ett sysslolöst och oordentligt lefnadsätt», frigafs för att gifta sig med den man som vilsefört henne.

Fångarne indelas efter sitt uppförande. När en qvinna först sättes in i fängelset, kommer hon in i andra afdelningen; det finnes en lägre dit hon kan nedflyttas för dåligt uppförande och två högre, i hvilka hon kan flyttas upp om hon uppför sig väl. Åtskilliga företrädesrättigheter tillkomma den högsta afdelningen, och ingen fånge, som ej kommit upp deri, får utackorderas utom fängelset. Detta system har haft mycket goda följder, ty fångarne äro ifriga att blifva uppflyttade, och i synnerhet att få lindring i sitt straff genom att bortlemnas till familjer. Styrelsen har på detta sätt skaffat platser åt sextioåtta fångar, och af dem hafva endast åtta svikit det förtroende man haft till dem. De flesta af de återstående hafva uppfört sig berömvärdt, och många af dem stanna fortfarande kvar hos de familjer, som mottagit dem, och gifva de tydligaste prof på en fullkomlig förändring i sinne och lefverne. Styrelsen bemödar sig att utvälja familjer, hvilka intressera sig för fångarnes välfärd, vilja göra så mycket de kunna för dem, och tåligt fördraga deras ofullkomligheter. En ung qvinna, som lemnade fängelset för nära ett år sedan, skrif-

ver, att hon med hvad hon förtjenar, icke blott föder och kläder sig, utan äfven köpt sig en symaskin, hvilken hon afbetalar med fem dollars i månaden. En annan frigifven har uppehållit sig genom att arbeta vid en trådfabrik, och använder öfverskottet på hvad hon förtjenar till samma ändamål som den föregående; en tredje, som efter sin frigifning varit i tjenst, skrifver att sedan hon köpt alla kläder hon behöfver för det närvarande, ämnar hon skaffa sig en sparbanksbok och deri insätta sina besparingar.

»Vi hafva så utförligt redogjort för denna förbättringsanstalts framgång», säger den engelska tidning, ur hvilken vi hemtat dessa uppgifter, »emedan den var den första af sitt slag. I Amerika har man ännu blott delvis tillämpat principen om de qvinliga fångarnes *uteslutande* ställande under vård af personer af deras eget kön; men det vore önskligt att experimentet kunde fullständigas. Ingen som läst om *Elisabeth Fry's* lifsverksamhet kan betvifla det underbara inflytande, som en bildad kristen qvinna kan vinna öfver den mest öfvergifna, mest förnedrade af sitt eget kön, ett inflytande långt större än någon mans. Det gifves ett sätt att undvika det sårande och att visa deltagande och vänlighet, som blott en qvinna förstår, och hvilket mäktigt skulle bidraga till att uppätta de olyckliga qvinliga brottslingar, som befolka våra fångelser. Sådana föreständerskor och qvinliga läkare, biträdda af förståndiga och dugliga tjenarinnor, och med hjälp af *The Ladies' Discharged Prisoners' Aid Societies* för att fortsätta deras verk utanför fångelsemurarne, skulle, det tro vi säkert, göra mycket för brottslingarnes verkliga förbättring och förminska antalet af dem, hvilka återkomma till fångelserna.»

E. L.

28. Lucretia Mott.

Vi skola här meddela några biografiska data rörande en af dessa qvinnofrågans misskända pionierer, hvilka en värderad medarbetare i föregående häfte egnat en vemodig vördnadsbetygelse.

Den tredje Januari 1793 föddes på den lilla ön *Nantucket* i *Nya England*, *Lucretia Coffin*. Hennes far var skeppare, hennes mor en släkting till *Benjamin Franklin*. År 1804 flyttade familjen till *Boston*, der *Lucretia* erhöll sin uppfostran i en qväkarskola, till hvilken sekt hennes föräldrar bekände sig. I samma skola blef hon sedan lärarinna, men återvände 1809 till sina föräldrars hem för att i sitt adertonde år gifta sig med *James Mott* från *Newyork*. Denne blef fadrens kompanjon, men deras rörelse gick under i följd af krisen vid kriget 1812 då äfven fadren dog. Mrs *Mott* blef då å nyo lärarinna och sedan äfven predikant för Hicksite-afdelningen af qväkarne. Vid den tiden började hon deltaga i rörelsen för slafvarnes frigörelse. Hon var en af grundläggarskorna af qvinnornas anti-slafveri-förening, och besörjde der befattningen af korresponderande sekreterare. Från 1865 till föreningens upplösning 1870 var hon äfven dess ordförande. Hon var i verksamhet för den saken under 40 år, gjorde tusentals resor, stiftade föreningar, höll föredrag, och uppträdde till och med oförskräckt i sjelfva *Syd-staterna*. År 1840 for hon till *London* som den pensylvaniska anti-slafveri-föreningens delegerade vid det universella mötet af motståndare till slafväsendet; men mötet vägrade inträde åt damer och hon kunde således ej fullgöra sitt uppdrag. I rörelsen för främjan af qvinnans rättigheter, trädde hon först år 1848 i förgrunden, då hon i förening

med den berömda fru *Elisabeth, Cady Stanton* i *Seneca Falls, Newyork* lät anordna ett möte i denna fråga.

Nyktterhetsväsendet och äfven agitationer för en allmän fred funno ifrigt understöd hos henne. Hon deltog 1866 i stiftande af *Pennsylvaniens* fredsförening och var under flera år dess ordförande. Denna sällsynta qvinna intresserade sig äfven för arbetarfrågan, och ända till sitt sjuttiosjunde lefnadsår hängaf hon sig åt alla dessa offentliga angelägenheter med en ifver och energi, som man väl aldrig förr sett hos en qvinna.

Först under sista åren af sin lefnad drog hon sig tillbaka från det offentliga lifvet för att, som hon sade, »öfverlemna fortsättandet af sitt, för så länge sedan började verk åt yngre händer och lifskraftigare hjertan». Tio år senare, den 12. November 1880, dog Lucretia Mott vid åttio års ålder, på sitt landställe nära Philadelphia. Hennes ärliga karaktär, hennes hänförelse för sin lifsuppgift, hennes synnerligt humana väsen, och hennes stora talang som talarinna erkändes från alla sidor, om också hennes agitationer i slaf-frågan, hennes arbete för qvinnans frigörelse och hennes sträfanden för nyktterhetens främjan hade många motståndare.

Så långt den tyska tidning, hvarur vi lånat ofvanstående. Att den ädla qvinnan lidit för sina älsklingsidéer och varit misskänd af deras motståndare, är nog säkert. Men om det kan kallas lycka att ej blott, enligt den vises önskan, få till skänks »en stor tanke att man vid den må värma sig och sedan dö», utan att få egna hela sitt lif åt denna tankes genomförande, och innan man dör se honom i en riktning fullständigt hafva segrat, i en annan vara på god väg till seger, då måste Lucretia Mott hafva varit en af den nya verldens lyckligaste qvinnor.

29. Post festum.

Käraste Signe!

»Bättre sent än aldrig», detta gamla ordspråk sätter jag till motto på mitt bref, då jag nu sent omsider går att ge dig några längesedan utlofvade meddelanden om de storartade festligheter, hvarmed hösten invigdes i vår vackra hufvudstad.

Som tiden är knapp och ämnet vidlyftigt, griper jag det an utan vidare förberedelser.

Ville jag likväl nu företaga mig att beskrifva kronprinsparets festliga intåg i den ståtligt smyckade staden, skulle jag i sanning göra mig skyldig till en öfverloppsgerning, ty *kunna* beskrifningar åskådliggöra något sådant, bör ditt kunskapsbegär i denna riktning redan hafva blifvit fullkomligt tillfredsstäldt. Enligt mitt enfaldiga förmenande måste man dock, för att få en rätt föreställning derom, sjelf hafva varit med i den böljande menniskomassan, alltifrån den stund, då Sköldmön, omsvärmad af oräkneliga farkoster, från rikt flaggprydda ångbåtar till anspråkslösa jullar, som kilade emellan dem på alla håll, gled in på Riddarholmsfjärden, i en omgifning, der konst och natur räckt hvarandra handen för att göra den första anblicken af den festprydda staden så hänförande skön som möjligt, måste man hafva hört kanonernas dån och mängdens jubelrop, sett det unga fursteparet under synbar rörelse vänligt helsande göra sitt intåg, ej blott mellan vajande fanor och grönskande guirlander, vapensköldar och segergudinnor m. m. utan ock mellan en rörlig, brokig mur af tusentals högtidsklädda åskådare, som välkomnade det med viftningar och blomsterregn, till dess den intagande bruden slutligen var

bokstafligen inbäddad i blommor, bland hvilka lyste en mängd band i de badiska färgerna. Det var som hade den aftågande sommaren samlat allt hvad som ännu återstod af dess blomsterskatter, för att dermed helsa den till sina förfäders land återbördade Vasadotterns ankomst till den stad, der hon skulle finna sitt nya hem i samma borg, som en gång hägnat deras vagga. Kunde man hafva läst i den unga furstinnans hjerta alltifrån det ögonblick, då hennes fot först beträdde hufvudstaden, under det tidsförlopp, då hon vid sin utkorade makes sida långsamt tågade fram genom den jublande menniskoskaran och till den stund, då hon vid slottsbacken angenämt öfverraskades vid åsynen af kära, välbekanta bilder eller vid inträdet i sina egna rum hänfördes af den herrliga tafla, som från dess fönster utbredde sig för hennes blickar, visst skulle man der hafva funnit en mångfald af skiftande känslor, sammanträngda i de enkla orden: »allt är ännu som en dröm».

Har jag ej vågat inlåta mig på någon beskrifning af hufvudstadens utsmyckning vid fursteparets intåg den 1 oktober, så dristar jag än mindre göra det beträffande dess festliga utseende under aftonens lopp. För att gifva ett, om ock blott svagt, begrepp om det på en gång mystiska och bländande skådespel, som hänryckte åskådarne, då deras blickar från de praktfullt illuminerade husen, statyerna och broarne irrade till återspeglingen deraf i den mörka, hemlighetsfulla böljan, eller följde de trolska lyktbloss, som hastigt rörde sig af och an derpå, behöfde man hela den bildprakt, som utmärker österlandets sagoberättare. Och för att rätt kunna skildra det ståtliga fyrverkeriet med dess guldregn, blomsterraketer, strålande af alla regnbågens färger, bomber af guldmoln, raketkistor, som med blixstens hastighet förbytte aftonens mörker till klaraste dagsljus o. s. v., borde man doppa pennan i eld och lågor, så att det sprakade och gnistrade omkring den. Som intetdera står mig till buds, lemna jag åt din egen fantasi att

utfylla hvad jag endast mäktat antyda. Det bästa af allt var dock, att inga olyckshändelser kastade dystra skuggor på dagens lysande taflor, inga missljud störde harmonien i det helas skönhet, inga yttringar af klander eller missnöje blandade sig i det allmänna jublet.

När känsloträngarne blifvit spända till det yttersta, när en rad af festligheter lemna efter sig ett tillstånd af trötthet, att ej säga förslappning, helsar man med än större tillfredsställelse än vanligt hvilodagens stilla frid. Ehuru jag visst ej har några autentiska bevis på att denna sinnesstämning ej var främmande för föremålen för alla dessa högtidligheter, det unga fursteparet, föreställer jag mig dock, att det var den hos dem förherrskande, när de inträdde i den till gudstjenst invigda helgedomen inom konungaborgens murar, för att med församlingen instämma i tack för all åtnjuten lycka och välsignelse, i bön för de kommande dagarnes många skiften, i pris och lof till all god gåfvas gifvare. Visst är det förmätet att tilltro sig förmågan att läsa i andras hjertan, och dock kan jag ej betvifla att de höga personerna sjelfva — jag menar den kungliga familjens alla medlemmar — voro lika djupt gripna, som någon af oss andra, af den innerliga andakt, hvilken den högtidliga akten i sina skilda former var egnad att framkalla, och som än återljöd i de manliga, klangfulla röster, hvilka från altaret messade våra välbekanta kyrkoböner, än stärktes af de behjertiansvärda förmaningar, som med öfvertygelsens kraft och värma uttalades från predikstolen, der barnasinnets ödmjuka tro och förtröstan framställes såsom höjdpunkten af lifvets vishet, eller slutligen framklingade i den härliga lofsången, hvilken manade alla jordens barn, de stora som de ringa, att gifva Gud allena äran. När jag nu härtill lägger den stämmingsfulla hymn, som kapellmästaren Norman komponerat för tillfället, är jag öfvertygad om, att du delar

min åsigt, att denna insats i de många glänsande festerna hade sin stora vikt och betydelse.

På festprogrammet förekom vidare promenaden på Djurgården, hvilken försiggick på e. m. samma dag och, i sanning, tog sig storartadt ut, der den kungliga cortègen, bestående af tolf eleganta ekipager, förspända med ståtliga hästar, framtågade mellan oöfverskådliga skaror af högtidsklädda menniskor, som tillkännagåfvo sina sympatier medelst blomsterkastning, viftningar och hurrarop. Vid ankomsten till Djurgården helsades den af en lysande skara uniformerade officerare till häst och efterföljdes snart af en oändlig rad af vagnar, der man såg blomman af hufvudstadens *beau monde*, och så fortgick det genom den vackra parken, öfver hvilken vi Stockholmsboer med skäl äro stolta, men för hvilken naturen gjort så mycket och konsten så litet. I dess gröna sommarskrud hade hösten nu blandat sina rikare färgskiftningar, och den sjunkande solens strålar lekte kurra gömma mellan löfmassorna och dallrade på vattenspegeln, som alltemellanåt framskymtade, samt öfvergjöto med sitt förklarande skimmer så väl föremålen för allas blickar, landets fader och hans höga gemål, kronprinsparet och de unga prinsarne, som ock den böljande mängden, hvilken rörde sig omkring dem i brokigt virrvarr. Det var ett hänförande skådespel, som man sent glömmet, men slutet deraf var nära att blifva ett än mer oförgätligt sorgespel.

För det lifliga blodet hos kronprinsens unga hästar hade redan en stunds väntan på borggården synts för lång. Gerna hade de därför sedermera velat visa hvad de förmådde och med lust och mod ilat framåt i raskt lopp, men, tyglade af kuskens kraftiga hand, tvingades de att iakttaga det decorum, som omständigheterna fordrade. Folkvimlet, sorlet, hurraropen, blomsterprojektilerna, allt detta i förening verkade dock så uppeggande på de eldiga springarne, att den

återhållande kraft, hvilken ville lägga hämsko på deras ifver, mer och mer retade och oroad dem. Kusken, som märkte detta, greps af stigande förtviflan, allt efter som han kände sina armar småningom förlamas och förutsåg, att det ögonblick ej var aflägsset, då han ej längre skulle förmå hålla de ystra hästarne, hvilka otvifvelaktigt snart skulle rusa framåt i vildt sken. Bleknande, med ångestsvett i pannan, hviskade han några ord till den bredvid vagnen ridande hofstallmästaren. Denne förlorade ej ett ögonblick att underrätta konungen om den kritiska ställningen, kastade sedan om sin häst, så att han kom midt för kronprinsparets vagn och fattade med båda händerna i betslet på den otåligaste af de frustande springarne. Allt detta försiggick på kortare tid än som fordras för att beskrifva det, men dessa minuter voro af ångestfyld vigt, och mer än ett hjerta slog högt af oro för den slutliga utgången. Man lyckades dock lugna det uppskrämda djuret, kusken fick tillfälle att hvila och återhemta sig, det olycksbådande intermezzot medförde inga svårare följder, och modershjertat gaf sin rörelse luft i några varma ord, uttryckande erkänsla för den, hvars sinnesnärvaro otvifvelaktigt afvärt en hotande olycka.

Men jag tycker mig se ett uttryck af otålighet på ditt ansigte och märker att du, oaktadt din sansade ålder, dock längtar att höra något om galabalen, glanspunkten i alla dessa fester. Dock *hvad* skall väl jag berätta dig härom, som ej blifvit sagt många gånger förut och vida bättre än jag det förmår?

Mais, tu l'as voulu, Georges Dandin, och jag skall försöka att göra dig till viljes. Följ mig då uppför den präktiga slottstrappan, der vi se en mängd herrar, både med och utan uniform, skynda förbi oss, under det damerna, hindrade af en klädedrägt, som hämmar deras rörelser, långsamt sträfva uppåt. Många bland dem, insvepta i stora kappor och med pucklar både här och der, påminna om sagans sköna prinsessa, som först framträder under trollpackans förklädnad, för

att, sedan den blifvit afkastad, förvåna och tjusa genom elegans och behag. Med dem taga vi af till konungens och drottningens enskilda våning, blifva vittne till den märkliga metamorfosen, glida genom biljardrummet, den vackra pelarsalen, den ståtliga sammetssalongen, betyga vår vördnad för öfverhofmästarinnan och sluta oss sedan till den lysande skaran i drottningens galleri.

Vore det nu tid och tillfälle till sådant, skulle jag göra dig uppmärksam på de värdefulla taflorna, den vackra dekoration af utsökt Sèvresporcelain, som pryder midtelpartiet, de intressanta familjporträtterna, med mycket mera värdt att beskåda och beundra, men vi förblindas här af blixtrande ögon och gnistrande diamanter, blifva yra i hufvudet af frasande siden och, hvad värre är, snafva oupphörligt på de långa släpen, samt äro i fara att förstöra deras dyrbara spetsgarneringar. Bäst därför att hålla sig vackert stilla och i tysthet göra sina iakttagelser.

Väntans stund blir dock ej lång, ty de kungliga damerna äro punktliga och cour'n börjar. Ceremonimästaren har redan ordnat de långa raderna efter rang och anciennetet, der hvar efterkommande uppbär sin föregångerskas släp, och défilé'n är i full gång. Vid dörren till röda sammetssalongen får släpet falla, och man måste nu ensam anträda sin väg för att, kommen till midten af rummet, göra en djup nigning för furstinorna, hvarefter man med en känsla af lättnad försvinner i pelarsalen.

Så fort den besvärliga drägten det medgifver, ilar man nu uppför trappan till festvåningen, mottages i stucsalen af konungens förste hofmarskalk och fortsätter vid en kammarherres arm sin vandring genom en ståtlig file af rum till det präktiga galleriet, som börjar fyllas af de inbjudna gästerna, bland hvilka man upptäcker många bekanta. För att ej uppehålla oss för länge på vägen, skynda vi att försäkra oss om

en god plats i »hvita hafvet», som strålar af ljus och förgyllningar, och der på fönstersidan en estrad, med smakfullt dekorerad bakgrund, betecknar den kungliga familjens platser. Bänkarne rundt omkring salen garneras af damer i den hvita galadrägt, som ceremonielet föreskrifver, och det är därför på herrarnes sida man måste söka färgrikedomen, sådan den uppträder i de olika uniformerna, från den skarlakansröda, som utmärker diplomatiska corpsens senior, till den enkla svarta engelska hofuniformen, som äfven har sin representant. Guldbroderier, kraschaner, stjernor, ordensband i alla möjliga färger kunde kanske komma oss att misstänka, att ej heller Adams söner äro alldeles fria från den svaghet, som de företrädesvis tillskrifva Evas döttrar — detta dock blott i förtroende oss emellan. Snart fylles den rymliga salen ända till trängsel, och der är ett vimmel, ett sorl, en färgprakt, som bedöfva och blända, att ej tala om hettan, hvilken närmar sig en tropisk temperatur.

Men nu blir rörelse deruppe i salen, från orchestern ljuder en festmarsch och det går en susning genom mängden, som får sitt uttryck i: »de kungliga komma». Hvar och en bemödar sig att få se en skynt af de höga personerna, som med vänliga helsningar besvara de vördnadsbetygelser dem egnas. Konungen förer drottningen, kronprinsen sin gemål, derefter komma de unga furstarne och slutligen den strålande constellationens mindre stjernor, en lysande svit. Vill du veta mer om dekorationer och toiletter, så hänvisar jag dig till Post- och Inrikes Tidningar för den 4 Oktober. Jag åtnöjer mig med att säga, att det hela var praktfullt och glänsande.

Men om än denna festens yttre prakt och glans imponera på våra sinnen, finnes det äfven deri ett inre element, som tilltalar våra hjertan. Det är den känsla af oförstäld lycka, som sprider sitt solsken öfver hufvudpersonernas anleten och

som ej förfelar att utöfva ett värmande inflytande på hela den omgifvande kretsen. Konungen rör sig som vanligt med liflighet bland gästerna, talar med osökt ledighet med representanter af skilda samhällsklasser, och vet alltid att med fin takt anslå det för hvar och en bland dem mest lämpliga samtalsämnet. Det är ej blott den rika, smakfulla skruden och diamanternas rena vatten, mot hvilka ljuset bryter sig, framkallande prismans färger, som fästa våra blickar på drottningen, då hon allt emellanåt gör en ronde, vänligt tilltalande alla, som befinna sig i hennes väg, men det är fastmer den sanna hugnad vi erfara vid att se henne så frisk och glad, isynnerhet då vi ihågkomma hur lidande och svag hon var vid den sista hofbal hon bevistade. Visst förenar också du dig med mig i en innerlig önskan, att landets hulda moder länge måtte få förblifva i ostörd besittning af helsa och krafter, särdeles om jag hviskar i ditt öra, att hon så gerna använder dem, ej blott att glädja och gagna sin närmaste omgivning, men äfven att hjälpa och stödja behöfvande och olyckliga i vidsträckta kretsar, ehuru på ett sätt, att den venstra handen sällan får veta hvad den högra gör.

Men du ville ju höra något om festens skönaste blomma, den unga furstinnan. Vet du, hur hon föreföll mig? Såsom en halfutslagen knopp af den sköna, blekröda ros, som engelsmannen gifvit det vackra namnet *maidenblush*, midt i en kostbar vas, rikt besatt med ädelstenar. Fångslades blicken än ett ögonblick af omhöljets prakt, uppsökte den inom kort åter den ljufva blomman, och för dess enkla, okonstlade behag glömde man snart den lysande infattningen. Väl blixtrade på furstinnans hufvud ett dyrbart juvelsdiadem, men soligare var glansen i hennes mörkblå ögon, och väl var färgen varm och rik i den rödbruna sammetsdrägt, hon bar, men den förbleknade för den friska, mjella hyn, som på fullt allvar gaf ett intryck af ros och lilja. Den höge svärfadern

var ej den, som tycktes minst intagen i den älskliga uppenbarelsen, och då han understundom förde henne omkring, föreställande för henne en och annan af hofvets damer, såg man henne uppbära sin höga värdighet med ett osökt behag, som tillvann henne allas sympatier.

Du vill vidare veta hvilken eller hvilka bland de kungliga gästerna det var, som i andra eller tredje rummet kunde göra anspråk på att ådraga sig den allmänna uppmärksamheten. Nå väl, jag tror mig våga säga, att det denna gång ej var hvarken den svenska grefvinnan, den elegantaste bland de eleganta, ej heller den spanska markisinnan, hon, som blifvit kallad den skönaste bland de sköna, hvilka utgjorde attraktionscentern. Det var tvenne storheter i sångens verld, tvenne af dagens mest firade »gudomligheter» — »divor», som det på konstspråket heter — hvilka nu gjorde dem företrädet stridigt.

Den ena uppväxte ringa och obemärkt på Smålands ljungedar, men omplanterad i Frankrikes bördiga jordmån har den enkla blomman under dess varmare sol utvecklat sig till en praktväxt, som tjusar och förtrollar. Eller för att tala utan bilder: understödd af välvilliga landsmän, som varsnat den lilla kringvandrande violspelerskans musikaliska begåfning, har den anspråkslösa torpardottern genom snille och energi arbetat sig framåt och uppåt till samhällets höjder, och vi se henne nu i kungasalen, strålände af lefnadslust och diamanter, vara föremål för det höga värdfolkets vänliga uppmärksamhet och en smickrande hyllning från gästernas sida.

Den andras vagga stod deremot på hinsidan Atlanten och omgafs af all den komfort, som rikedom skänker; der uppblomstrade hon som den firade dottern i ett ansedt hem. Men lyckan vände ryggen till, och den unga flickan såg sig plötsligt lemnad utan stöd af föräldrar och förmögenhet, ja, hvad mer, på hennes späda skuldror hvilade omsorgen om en ålderstigen farmoder och flera minderåriga syskon. Äfven hon hade af naturen

blifvit rikt begåfvad, och hon beslöt att använda den talang, som förut endast tjenat till att försköna fädernehemmet och glädja henne sjelf, för att skaffa bröd åt de kära, för hvilka hon nu var allt. Man lyssnade med förtjusning till den flöjtlika, silfverklara stämmans underbara toner i det land, der näktergalarne äro obekanta storheter, och när sångfogeln utbredde sina vingar för att äfven låta dessa toner klinga i den gamla verlden, kunde man ock på henne tillämpa orden: »hon kom, hon sjöng, hon segrade».

Sjelfva dansen synes verkligen vara en bisak på galabalen, enär så väl tid som utrymme är begränsadt, men de som äro med i svängen tyckas icke desto mindre hafva ganska roligt och taga mellan dansarne sin tillflykt till den vackra, i vestibulen med utsökt smak anordnade, buffeten, der unga, blomstersmyckade tärnor hvila mellan tropiska växter och ljustrålände kandelabrar, under det artiga kavaljerer med svett och möda förskaffa dem läskande förfriskningar.

Så fortgår det tills man ser den kungliga cortègen ånyo sätta sig i rörelse, nu efterföljd af gästernas talrika skara, ty supéen väntar, och hvem vill ej vara med om den. Man passerar genom ordenssalarne, der skaffning redan pågår vid de väl försedda borden och der det tyckes gå ganska lifligt till. Men som vi tillhöra de privilegierade, *the upper ten thousand*, som engelsmannen säger — och dit räknas i afton alla damer — tåga vi vidare, ty *vår* destination är rikssalen.

Innan vi tillgodose de materiella behofven, måste vi taga en öfverblick af den ståtliga bankettsalen, som verkar imponerande genom sina storartade dimensioner. På samma gång tilltalas skönhetssinnet af den med konstnärlig smak utförda dekoreringen, bestående af dyrbara gobeliner, grönskande växter, sköldar och flaggor, allt bestråladt af en bländande belysning. Vore det ej för klädedrägterna, som tala om nutid, skulle man kunna tro sig förflyttad till en af medeltidens banketter,

der ståt och prakt understundom antogo mer storslagna proportioner än dagens lyx företer, hur förfinad och utvecklad den än må vara.

Från läktaren utströmma tonernas välljud, öfverröstande slamret af gafflar och tallrikar, men blandande sig med sorlet af tusende röster, hvilka brusa såsom ett mäktigt vattenfall, till dess fanfarerna bjuda tystnad. Nu ljuder en manlig, kraftfull stämma, och genom hela den rymliga salen förnimmas tydligt de högstämda ordalag, i hvilka konungen föreslår de nyförmäldas skål. Det är dock i första rummet fadershjertat, som i dessa gifver uttryck åt öfversvallande känslor, och därför anslå de äfven samljudande strängar hos åhörarna. Väl förtjena de också att ihågkommas och upprepas, dessa slutord i det korta, men innehållsrika talet: »Hennes första steg ibland oss hafva varit blomsterströdda. Väl vissna dessa blommor snart i Nordens höst; men *aldrig* vissna de blommor, med hvilka pligttrohetens väg beströs af kärlek och vörndnad!»

Och när tusende röster instämma i utropet: »Lycka ske Gustaf och Victoria!» visst flyger en elektrisk gnista genom alla hjertan, som i detta ögonblick ena sig i en varm välönskan för de unga makarnes sällhet, och när folksångens mäktiga toner sedan klinga genom salen, visst känna vi oss alla vara den högättade moder Sveas barn.

Uppbrottet börjar, men dröj med mig än några minuter för att betrakta hur par efter par bestiger trappan, som leder upp till ordenssalarne och till hälften döljes af med gyldene kronor öfversållade förhängen af mörkblå sammet, och säg mig, om det ej är af en ypperlig effekt, hela detta praktfulla tåg af rikt uniformerade herrar och eleganta, vitklädda damer, långsamt rörande sig framåt, i den clair-obseur, som bildas af salens ljushaf och trappans halfdunkel.

Ännu ett par festdagar af kunglig ståt, och de nyförmälda drogo sig i stillhet tillbaka till Tullgarns vackra lustslott, för att hvila ut och i naturens sköte smaka ljufheten af att obemärkta och fria från ceremoniel och etikett lefva endast för hvarandra.

Till denna landtliga tillflyktsort, i detta enkla privatlif få ej profana blickar tillträde, och hvem skulle ej gerna unna det unga fursteparet att der framlefva några ostörda veckor, under hvilka de ej längre känna trycket af sin höga ställning och hoffifvets oundvikliga tvång, ej erfara obehaget af att veta det allas blickar äro riktade på dem, utan, äfven de, få vara ett par unga, lyckliga, glada makar, som med fulla drag njuta af dessa lifvets solskensstunder.

Inga nyfikna hopar tränga sig der omkring dem, inga kronikörer speja efter nyheter, som de i en pikant ragu kunna servera allmänheten, men hvem kan hindra bestälsamma vindar från att susa kring slott och park och uppsnappa ett och annat? Något deraf har ock kommit till mina öron och det vill jag i allra största förtroende tillhviska dig.

Det är en solig dag, en af de få vackra, som efterhösten skänkt oss, och vänliga strålar skimra mellan trädens glesnande beklädnad i Tullgarns storartade park, medan skälmska vindfläktar roa sig med att kringhvirfla de fallande, gula löfven. Under en sådan dag ser man ofta en smärt, högväxt man och en ung dam med elegant och ledig hållning röra sig raskt fram och åter i de ståtliga alléerna, endast åtföljda af några hundar, som leka omkring dem. Eller ila de framåt på eldiga springare, som de med van hand tygla, och det är, i sanning, en vacker syn, ty aldrig visar sig den medvetna mankraften och det intagande qvinliga behaget, personifierade i ungdomliga gestalter, mer till sin fördel än under sådana förhållanden. Eller ser man en lätt promenadvagn köra fram, den unge fursten fattar sjelf tyglarne, hans maka tar med ett intagande

smålöje plats vid hans sida, och det bär af i raskt traf utåt slottets vackra omgifningar. Eller tillkalla de hela sin lilla uppvaktning och man samlas i en af de breda lindalléerna bakom slottet, för att under lifliga samtal pröfva hvarandras skicklighet i att spela *lawn tennis*, det bollspel, som nu börjar uttränga det länge så populära *croquet*-spelet.

Der har du en flygtig antydning om de furstliga makarnes enkla nöjen utomhus — jag vet knappt, om jag vågar tala om för dig, att vår unga kronprinsessa sjelf gerna tittar in i stallet för att smeka sina från Carlsruhe anlända små ponies, och att, när de gnägga för hennes egen lilla promenadvagn, är det ock hon, som öfvertager omsorgen om tyglarne.

Mellan tiden för den andra frukosten, som serveras omkring kl. 2, och middagen, hvilken intages kl. 7, torde väl hända, att, då vädret är ogynnsamt för nöjen och sysselsättningar ute i det fria, du vid en vandring genom slottets korridorer kan få höra glädtiga röster och ungdomligt klingande skratt inom en väl tillsluten dörr, som du dock ej fördristar dig att öppna. Vore du en liten tomte, kunde du krypa in genom nyckelhålet och med den traditionella röda mössan öfver öronen se utan att bli sedd, och då skulle du kanske instämma i det muntra skrattet. Ty se, der står i ett allra som näpnaste kök en allra som täckaste lilla husmor med ett hvitt förkläde öfver sin mörka ylleklädning, sysselsatt med att grädda plättar, under det omkring henne andra ungdomliga gestalter under skämt och glam syssla med quasi köksbestyr. Och i dörren på andra sidan gläntar den unge maken, frågande: »får jag komma in?» en fråga, som besvaras med ett uppmuntrande smålöje och en tallrik med de smakligaste plättar.

Man samlas till middagen utan att göra *grande toilette*, ty slottets herskarinna gifver ett godt föredöme af enkelhet. När den är öfver och herrarne rökt sina cigarrer, mötes den

lilla hofkretsen i den praktfulla, röda salongen, der man dricker sitt té och fördrifver aftonen på ett angenämt sätt. Än är det borgherren och hans intagande maka, som båda med förkärlek idka tonkonsten, hvilka göra musik, än utföras »charades en action», än roar man sig med lekar och sällskapsspel, och drager sig slutligen tidigt tillbaka.

Sälunda ila dagarne hastigt undan, men denna lilla idyll i det unga fursteparrets äktenskapliga lif skall utan tvifvel länge såsom en ljuf hägring framstå för deras minne. Ack, de behöfva nog sådana dagar för att uppfriska sina hjertan, så att de ej förtorka under ett mer artificiellt lefnadssätt, och stärka sina krafter för de ansvarsfulla pligter, som hvila på dem.

Glad, enkel, okonstlad och vänlig, har vår unga kronprinsessa redan tillvunnit sig allas hjertan, och alla instämma vi nog i den önskan, att den skatt af tillgifvenhet, som vid hennes ankomst till det nya fäderneslandet genast kom henne till del, under en lång följd af år måtte lemna en rik och välsignelsebringande afkastning.

Särskildt gläder jag mig åt hvad man säger om hennes enkelhet. Detta påminner mig om en liten anekdot, som jag hört om vår adla, oförgätliga enkedrottning Josephine.

Då hon en gång, såsom kronprinsessa, besökte Göteborg, skulle en fest der gifvas för henne. Någon gjorde den invändning, att drägten, hvori hon ämnade uppträda, var för enkel för tillfället, då Göteborgs damer vanligen utmärkte sig för mycken lyx och elegans i toaletten. »Men om jag skulle visa dem, att människans värde ej består i klädseln», svarade den högsinnade furstinnan.

Tänk, om hennes sonsons älskliga gemål skulle hylla samma åsigt och lyckas att göra den gällande! Tänk, om enkelhet och huslighet skulle komma på modet! Tänk, om hvar och en af oss, hvad klädedrägten beträffar, skulle göra mer afseende på sina tillgångar, sin samhällsställning, sitt utseende,

sin individuella smak, än på den franska modejournalens föreskrifter, hvilka mången gång, enligt hvad det påstås, härröra från mindre aktningvärda auktoriteter! Tänk, om ungdom, skönhet och behag skulle befinnas intagande, utan att behöfva all denna utstyrsel af garneringar, bandvippor, spetsar, blommor, m. m.! Och tänk, om ett sådant åskådningssätt skulle lyckas vinna insteg hos *alla* samhällsklasser i vårt land!

Men — du småler åt mina utopier och det är därför bäst att jag kastar bort pennan, tecknande mig

Din

—ra.

30. Boköfversigt.

Då julen stundar hafva vi trots tillfället lämpligt att avsluta det förslag till *svensk* litteratur för ungdomens egen bokhylla, som vi i förra årgången började. Såsom tillägg härtill erinra vi om ett par af *utlandets* »standard Authors», af hvilka svenska upplagor utkommit, och hvilka icke böra saknas bland ungdomens bokförråd. Främst nämna vi då den nya illustrerade upplagan af *Walter Scotts romaner*, samt påpeka äfven den senaste illustrerade godtköpsupplagan af *Andersens sagor*. Båda tillhöra dessa världslitteraturens utkorade, hvilka hafva löftet om en evig ungdom; och hvilka förvara oförgängliga skatter af ädelt nöje, högtider af hänförelse och rent löje åt alla unga, som ej smittats af tidens blaserade förklokhet, och åt alla gamla, som bevarat något af själens ungdom och friska mottaglighet. Vi tillägga med afseende på Andersens sagor, att de i mången hemkrets fyndigt användas såsom stoff till dramatiska lekar, pantomimer, tablåer med uppläsningar etc.

Huru ojemförligt mycket bättre och roligare äro ej dessa mästerverk än de nutida alster, som förordas till ungdomsläsning. Vi tänka härvid särskildt på en från norskan öfversatt roman af »Marie», kallad »*I det tysta*». *Aftonposten* »vet ingen bättre lektyr att sätta i handen på en ung flicka», och många af den svenska tidningspressens organer hafva instämt i detta yttrande. Oss är det omöjligt att inse hvad »den unga flickan» skulle hafva att vinna af denna bok, hvilken nästan ända igenom förefaller oss osann och onaturlig. Först och främst saknar bokens titel all öfverensstämmelse med dess innehåll, hvilket långt ifrån att röra sig i »*det tysta*», eller skildra »*hemmets härd*», nästan uteslutande

omfattar sällskapslivet och verldsligheten under dess mest sjunkna former. Vidare gör den skarpt satiriska skildringen af hela detta lif, då den återgifves af den barnsliga unga prestdottern, ett onaturligt intryck, hvilket får ytterligare obehag deraf, att berättarinnan måste framhålla sig sjelf såsom den enda goda och oförderfvade varelsen i hela den krets, inom hvilken hon rör sig. Ytterligare kunna vi ej finna att karaktärer och händelser, hemtade ur en verld af genomgående moralisk ruttenhet, vinna något berättigande att framställas för »den unga flickan» deraf att de med en torr, elak satir, utan allt förbarmande, skildras af *en aman ung flicka*. Slutligen är det oss omöjligt att tro på sannolikheten eller värdet af den skrymtaktiga tant Judiths plötsliga omvändelse. Äfven historien om huru den anti-bibliska Harald, berättarinnans man, återvände till »böckernas bok» ger ett temligen blandadt intryck, då berättarinnan omtalar såsom motivet till detta återvändande, att Harald en dag påträffat Petri ord om huru »hustrurna skola vara männen underdåniga och vinna dem med sin kyska umgängelse i Herrans fruktan». Under »en stilla tacksamhetens suck» slutar berättarinnan sin bok med det utförliga citatet af denna bibelvers, hvilket naturligtvis utfaller till hennes egen ära. Till och med när hon talar om sin äktenskapliga lycka framlyser hos berättarinnan en i vår tanke onaturlig sjelfbelåtenhet. Om något gör ödmjuk är det väl den sanna kärleken, men Aagot ser sin bästa lycka deri, att hon hade en älskad make, som med ren kärlek »såg upp till sin hustru».

Mot vår vana hafva vi här sysselsatt oss med en bok, som vi icke vilja anbefalla till läsaren. Det har skett därför att den, som vi tro, utan närmare pröfning obetingadt förordats af många tidningar, kanske under förutsättning att den hade samma skaplyune som »Maries» föregående teckningar, »*Från min Hembygd*». Detta är icke fallet, och i det vi afråda från att låta den unga flickan fördjupa sig i det tysta», tro vi oss kunna förorda skisserna »från min hembygd» såsom en ren och oskadlig ungdomsläsning.

På djupet, roman af Frances H. Burnett, öfversatt af Mina Bäckström. Vår ymniga öfversättningslitteratur har ej på länge haft något arbete på den nyare romandiktningens område att framvisa, som kan jämföras med det ofvannämnda. Karaktererna äro enkla och storslagna, konflikterna naturenligen och därför så mycket mer gripande; de menskligen svagheter äro tecknade med en försonande humor och bekämpade med den lefnadsfriska och hjertevarma tro på det godas seger, hvilken utträtt så mycket mer än den kyliga moralpredikan, som är ortodoxiens hufvudvapen, eller det ljusskygga fromleri, som den kyrkliga pessimismen alstrar. Öfversättningen är synnerligen god. Boken anbefalles härmed på det varmaste till så väl unga som gamla.

De bildande konsternas historia, för skolor och sjelfstudium, bearbetad af C. Eichorn, med 80 afbildningar, är ett arbete, som kan anbefallas till en lika nyttig som rolig jubok för ungdomen, om man ock kunde önska att det goda och väl ordnade innehållet hade be-

ledsagats af vackrare afbildningar än som nu kommit det till del. Dock lär man för det i sanning billiga priset af 1,50 knappast kunna begära bättre. Med tacksamhet bör man erkänna det lyckliga sätt, på hvilket förf:n löst den svåra uppgiften att kort men åskådligt framställa de väsendtligaste företeelserna af de olika konstperioderna, och den förtjenst han inlagt genom att sålunda för skolgudomen bana väg till det skönas värld.

Svensk litteraturhistoria, af D:r Karl Warburg, är ett arbete af likartadt syfte med det föregående, och af kännare berömdt såsom lika förtjenstfullt. Vi erinra derom för de blifvande juluppköpen för ungdomen, på samma gång vi här närmast anbefalla H. Odhners *bearbetning* af arbetet för *folkhögskolans* räkning. Det lilla kompendiet synes oss särdeles väl motsvara sitt ändamål att gifva allmogens tänkande ungdom en inblick i vår litteraturhistoria, helst som boken på ett praktiskt sätt hänvisar till kända läseböcker och sångböcker. Gerna ville vi hoppas att hvarhelst folkhögskolor, högre folkskolor och sockenboksamlingar uppstått, kringboende bildade familjer måtte intressera sig för och personligen taga del i dessa anstalters sunda utveckling. I så fall torde den här nämnda lilla boken erbjuda ett godt medel, att i form af gåfva ådagalägga detta intresse, eller ännu heldre såsom uppslag till föreläsande af några fosterländska dikter eller en kortare berättelse, gifva stoff för det personliga deltagande, hvilket verkar mer än de frikostigaste gåfvor.

Af *religiös litteratur* anbefalla vi här nedan, genom en aktad medarbetare, ett par framstående arbeten och foga dertill blott en erinring om *Viktor Rydbergs* bok »*Till läran om de yttersta tingens*», såsom ett värdefullt inlägg från svensk sida i det spörsmål, Farrars nedan anmälda arbete behandlar.

F. W. Farrar, Evighetens hopp. Öfversättning. Stockholm, Fahlcrantz & komp. 1881. Pris: 2 kr. Anm. af *Audax*.

Vi fästa våra läsares uppmärksamhet på D:r Farrars lilla skrift öfver evighetens tillstånd, ett arbete, på hvars titelblad redan står skrifvet ordet: *hopp*. Förf. söker här att i deras rätta och sanna dager framhålla de bibelställen, som handla om evig salighet och osalighet. Hvad de senare beträffar, ådagalägger han, att de, på grund af oriktig bibeltolkning, blifvit af de protestantiska kyrkorna i allmänhet missförstådda. Från biblisk ståndpunkt riktar han nu sitt anfall mot den lägre uppfattning af helvetesläran, hvilken ännu är gängse hos en stor del protestanter, teologer och andra, ehuru aldrig hyllad af den äldsta kristna kyrkan, ej håller af åtskillige de mest framstående och ädle teologer i följande tider ända till våra dagar, såsom en Bengel, en Martensen m. fl. Med mycken kraft uttalar förf. sin tro, att en afgörande dom icke öfver en hvar fälles oåterkalleligt i hans dödsstund, samt betygar sitt hopp om åtminstone de flestes slutliga omvändelse

och salighet, och detta hopp grundar han på storheten af Kristi försoningsverk samt de många bibelställen, som innehålla antydningar därom. Vi erinra emellertid, att i England, förf:s fädernesland, församlingar finnas, hvilka genom sin prädestinationslära hårdare än vår svensk-lutherska predika fördömelse. Vi äro äfven tämligen vissa, att de flesta tänkande teologer och präster i vår kyrka i allt hufvudsakligt dela förf:s här framställda åsigt. Men huru sällan vågar en predikant i denna sak öppet uttala hela sin förtröstan! Huru ofta hemlighåller han ej för mängden vissa sanningar, dem han själf inser, hemlighåller dem af fruktan för deras missbruk? Men det är ju erkänt, att ju högre en sanning är, dess närmare ligger missbruket; skulle hon därför döljas?! Under tiden vändas otaliga samveten, några rent förtvifla, andra upp-tändas till fanatism, och många drifvas öfver till otrons läger. Är allt detta ett mindre ondt? Men D:r Farrar är en af dem, som tala öppet ut. Möjligen ser han icke i en så svår fråga till botten från alla sidor. Hans bok kan i alla händelser tjena många till upplysning, särskildt de ängslade och tviflande, och för mängden kan hon därför vardas en dyrbar skatt, i hvilken Kristi evangelium skönt strålar honom till mötes.

Edvard Clodd, Religionernas barndom. Fri öfversättning från engelska originalet. Stockholm, Z. Hæggströms förlagsexpedition. Ivar Hæggströms boktryckeri 1881. Pris 2 kr. Anmälän af *Audax*.

Då en sådan auktoritet som professor Max Müller berömmande uttalat sig om ofvanstående arbete, måste den vetenskapliga grundval, på hvilken förf. bygger, antagas vara säker och tillförlitlig. Vi bekänna äfven, att vi sakna all förmåga att ur den synpunkten bedöma förf. Emellertid torde vi ej misstaga oss, när vi säga, att boken är ett försök att för de unga framställa några resultat af Max Müllers religionsvetenskapliga forskningar, i ändamål att vidga deras religiösa vyer, och den store vetenskapsmannens gillande bör således ej förvåna. Ovilkorligen måste man fångslas af den klara, värtaliga framställning, som utmärker denna skrift; ovilkorligen måste man, hvilken religiös ståndpunkt man än intager, med varmt intresse följa förf:s lifliga teckning af våra stamfäder, de gamle arierna, deras odlingsgrad, religion och myter, deras vandringar samt de förnämsta senare framträdande ariska religioner. Äfven läses med intresse framställningen af några icke ariska tros-läror: de kinesiska och den muhamedanska. Likväl kunna vi icke undgå att göra oss den frågan, huru vida ej skildringen är hållen i öfverdrifvet ljusa färger. Med afseende på den sist nämnda tros-läran kan en hvar, äfven den olärdaste, genom att läsa Tornbergs öfversättning af Korånen, därom bilda sig en öfvertygelse. Oaktadt sin säkra vetenskapliga basis torde förf. alltså icke vara fullt opartisk i bedömandet af de icke kristna religionerna. Icke sant? en *riktigare* kännedom om dessa bidroge förf. ett sprida, om han jämte

deras goda sidor äfven uppvisade de mindre goda; och att sämre sidor finnas, hvilka ej blott tillhöra det oväsentliga i nämnda religionsformer, utan själfva det för dem egendomliga och väsentliga, behöfver väl knappast påpekas. Också erkänner understundom förf. detta, ehuru han i allmänhet varsamt snuddar förbi sådant. Däremot, med mycken upphöjdhet i åskådning, ifrar han för — och därför äro vi honom tack-samma, därför läsa vi med stor glädje hans bok — att göra oss allt ifrån barndomen bekanta med de ädlaste och skönaste tankar, som funnit sitt uttryck i några af de icke kristna religionerna; detta dess mer nödvändigt, som många kristna lefva i den föreställningen, att ädla tankar uteslutande tillhörde den kristna åskådningen.

Godt och prisvärdt därför detta verk, om blott afsigten icke vore att förringa kristendomens betydelse — väl ej för oss arier, men för mänskligheten — kristendomen såsom den världsöfvervinnande, i sann och full mening *humana* religionen! Vi tro ej håller detta kunna på allvar lyckas för någon. Det är denna tendens, som gör boken, oaktadt allt det förträffliga och värdefulla hon i öfrigt innehåller, enligt vår öfvertygelse omöjlig att sättas omedelbart i ungdomens hand för att utan urskilning läsas. Däremot finner en med omdöme i andligt afseende utrustad lärare och uppfostrare här ett godt, för ungdomen lämpadt urval af berättelser ur religionshistorien, hvilka han, hälst som en inledning till kyrkohistorien, kan lägga till grund för sin muntliga framställning, hvarjämte han ock alltid skall af Clodd hafva mycket att lära för sin pedagogiska framställningskonst. Märkvärdigt nog kan äfven en lärare i naturkunskap i denna samma bok delvis lära det-samma (jmf. kap. 3—5)!!

Boken förtjenar således i ganska hög grad att uppmärksammas och läsas af personer med religiös urskilning, hälst sådana, som hafva sig anförtrodd ungdomens andliga ledning. Mycket godt kan ur detta arbete hemtas, om man blott pröfvar allt och behåller det godt är. Likväl! ett uttalande *mot* förf. hafva vi redan gjort och erinra ytterligare därom. Oafsedt andra invändningar, som kunde göras, måste vi inskränka oss till vår stora hufvudmärkning, med hvilken de andra nära sammanhänga, och denna vilja vi framhålla med så mycket större eftertryck: *tron på kristendomens segerkraft framträder i föreliggande skrift betydligt försvagad*. Tänkom oss t. ex. hos apostlarna en sådan kristendom! Han skulle sannerligen icke i denna gestalt utträttat stora ting. En kristendom, som icke tror på sin seger öfver hela världen, har förlorat eller står i fara att förlora sitt *salt*, stode honom än till buds vetenskapens härligaste must. Vakte sig läraren att hos det uppväxande släktet undergräfvade denna tro!

Öfversättningen är i allmänhet synnerligen väl utförd, om vi än måste i svenska språkets namn göra vår insaga mot sådana uttryck som »långs» och »Jesus — hade en helt annan tanke än *sina* lärjungar». Möjligen är dock det sista ett förargligt tryckfel, ej uppmärksammat vid korrekturläsningen.

31. Förslag till val af svenskt bokförråd för den mognare ungdomen,

(åldern 15—20 år),

afsedt så väl för nöje som sjelfstudium.

Forts. och slut från 5:te häft. 22 årg. *)

Berättelser och romaner m. m.

- Per Sparre, Friseglaren. Pris 2,50. Alb. Bonniers förlag.
- Almqvist, Kapellet. Pris 75 öre. } Huldbergs förlag.
- — Grimstahamns nybygge. Pris 15 öre. }
- Fredrika Bremer, Teckningar ur hvardagslivet: }
 — — Familjen H. Pris 2 kr. }
 — — Grannarne. Pris 3,50. } Beijers förlag.
 — — Strid och frid. Pris 1,50. }
- Onkel Adam (Wetterberg), Nyckeln. Invaliden. }
 (Saml. arbeten.) }
 — — Träskeden eller Waldemarsborgs fideikomiss. }
 Pris 2,50. }
- Flygare-Carlén, Rosen på Tistelön. Pris 5,50. } H. Pettersons förl.
 — — Enslingen på Johanneskäret. Pris 8 kr. }
- Aug. Blanche, En prestmans berättelser. Pris 2,50.
- Thekla Knös, Elfvornas qvällar.
 — — Efterlemnade anteckningar.
- Z. Topelius, Fältskärens berättelser. Pris }
 2 à 3 kr. per del. } Alb. Bonniers förlag.
 — — Vinterqvällar. }
- th,— Ragnfast Mårson. Pris 1,50. Hæggröms förlag.
- P. Wikner, Min moders testamente. (Småskrifter utgifna af föreningen för sinnesslöa barn.)
- Sorella, Ur grannskapets krönika. Pris 2 kr. L. J. Hiertas förlag.
- Amanda Kerfstedt, Vid vägkanten. Pris 2 kr. H. Björks förlag.
- Lea, Valda berättelser. Serie 1, 2. Pris 2 kr. Alb. Bonniers förlag.
- Starbäck, Engelbrecht Engelbrechtson. Pris 4 kr. Beijers förlag.
- Fru Runeberg, (A—g) Teckningar och drömmar.
- L. D. G., S. H. T. Pris 2,50. Hjertas förlag.
- H., Noveller. 3:ne samlingar à 3 kr. P. A. Norstedt & Söners förl.
- En gammal Carolins återkomst. Ur en familjekrönika. P. A. Norstedt & Söner.

*) Vi återkalla härmed det i nämnda förteckning gifna förordet för E. Vigströms Folkdiktning såsom mera lämpad för forskare och äldre läsare än för ungdomen.

- V. Rydberg, Den sista Atenaren. Pris 4 kr. Hiertas förlag.
 H. Hofberg, Genom Sveriges bygder. Ny uppl. med 300 illustr.
 Pris 5 kr. Alb. Bonniers förlag.
 Ernst Beckman, Från Påfvarnes land. Pris 3 kr. Hæggströms förl.
 August Bondeson, Jon i Slätthult. Pris 50 öre. Alb. Bonniers förl.
 Ny Illustrerad tidning, äldre årg.
 Hemvännen. » »
 Förr och Nu » »
 Svenska Arbetaren » »

Poesi.

- Anna Maria Lenngren, Skaldeförsök. Pris 2,50. Alb. Bonniers förl.
 J. O. Wallin, Dödens Engel. Pris 1,25. Huldbergs förlag.
 E. G. Geijer, Skaldestycken. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 1,50
 Esaias Tegnér, Samlade arbeten, nationalupplaga, 5 kr. Särskildt fås
 Fritiofs Saga, 1,50; Axel, 15 öre; Nattvardsbarnen, 15 öre;
 Smärre dikter, 2 kr.
 Runeberg, Samlade skrifter. Särskildt fås Julqvällen, }
 Fänrik Ståls sägner, m. fl. Pris 5 kr. } Beijers förlag.
 B. E. Malmström, Samlade dikter. Pris 3,50.
 Thekla Knös, Dikter.
 Gudmund Silfverstolpe, Dikter. P. A. Norstedt & Söners förl. Pris
 3 kr.
 Ernst Björk, Dikter. Pris 3 kr. Alb. Bonniers förlag.
 C. D. af Wirsén, Dikter. Pris 3 kr. Seligmans förlag.
 Sehlfstedt, Sånger och visor 2 del. Pris 11,50. Alb. Bonniers förlag.
 Topelius, Ljungblommor. Pris 2,50. Alb. Bonniers förlag.
 C. L. Östergren, (Fjalar) Nya dikter. Pris 2,50. P. A. Norstedt
 & Söners förlag.
 A. U. Bååth, Dikter. Pris 2,25. Seligmans förlag.
 N. P. Ödman, Ungdomsminnen, vers och prosa. Pris 2,25. Alb.
 Bonniers förlag.
 Carl Snoilsky, Nya dikter, (1880). Pris 4 kr. Seligmans förlag.
 Antologier, af äldre och nyare skalder t. ex. Linnea, poetiskt Album.
 Bokförl.-byrån. Pris 3,50. Lyriskt Album. P. A. Norstedt &
 Söners förlag. Pris 2 kr.
 Olof Eneroth, Sånger och visor, samlade. Pris 70 öre.
 Linnea Borealis. Del 1. Pris 2 kr. Norstedt & Söners förlag.
 Sju Signaturer. Pris 3,75. } Beijers förlag.
 Nio Signaturer. Pris 2,75. }
 Från berg och dal, Folkvisor och lekar, utg. af A. E. Pris 2 kr.
 P. A. Norstedt & Söners förlag.
 B. v. Beskow, Birger och hans ätt. Pris 1,50. } P. A. Norstedt & Söners förl.
 — — Torkel Knutson. Pris 1,25 }
 Börjesson, Erik XIV. Pris 1 kr. Alb. Bonniers förlag.
 J. Jolin, En komedi. Pris 75 öre. Skal och kärna. M. fl. Pris 50 öre.

- Edv. Bäckström, Dramatiska studier, (Evas systrar. Pris 2,50. Dagvard Frey. Pris 1,50. m. fl.) Aktiebol. Nu's förlag.
 Dahlgren, Vermländingarne. Pris 75 öre. Alb. Bonniers förlag.
 Aug. Blanche, Engelbrecht. Pris 75 öre. Alb. Bonniers förlag.

32. Strödda anteckningar om dagens frågor m. m.

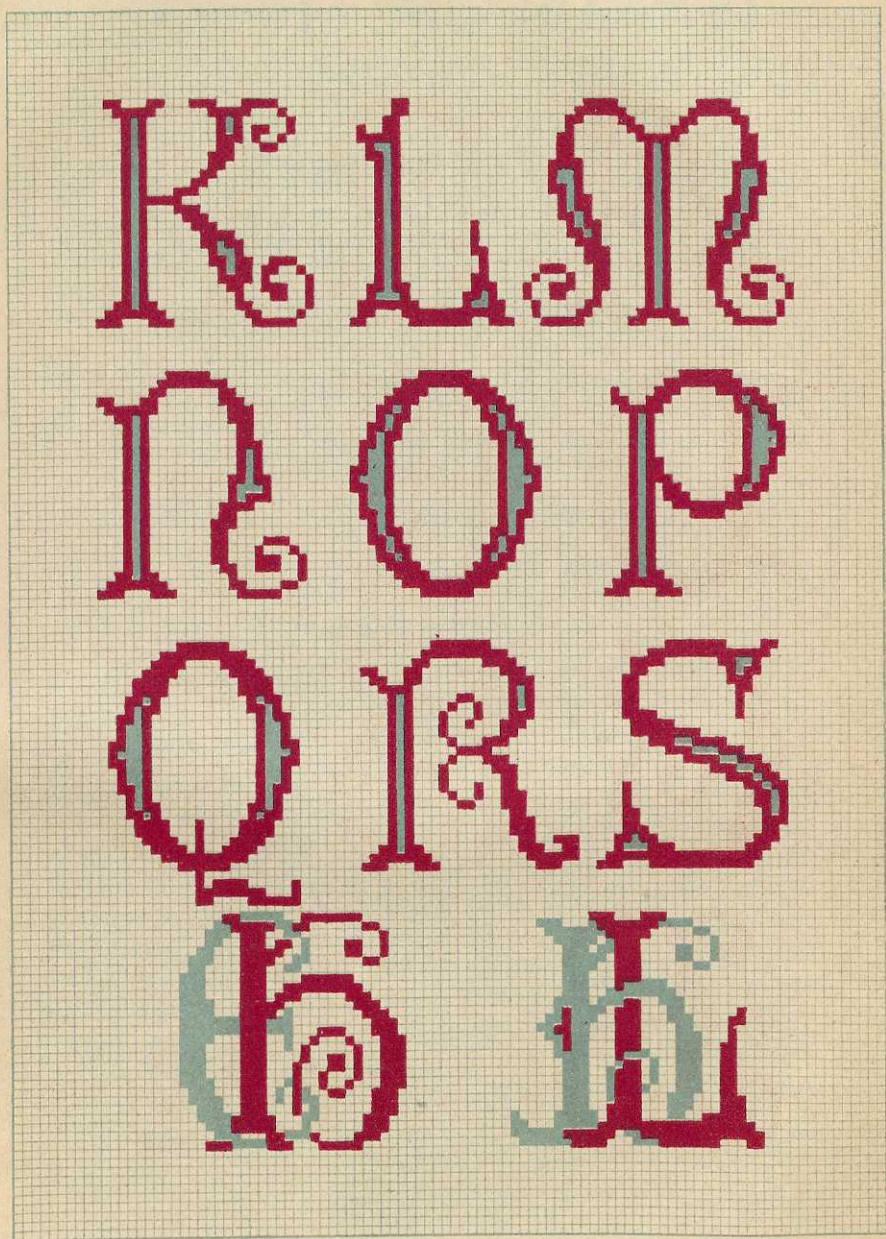
Professorn vid Kristiania universitet, *Skavlan*, lärer till resp. myndigheter inlemnadt förslag att medgifva qvinnor tillträde till undervisningen vid universitet under samma vilkor som män.

— Den allmänna tyska Frauen-Verein afhöll i år sin »*Frauentag*» i Lybeck d. 4—11 oktober, hvilken öppnades af Fru Louise Otto-Peters i den för ändamålet upplåtta stora och vackert snyckade Casino-salen. Helsingstal, uttryckande ett varmt deltagande för syftet med dessa möten, höllos af *Professor Sartori* och å Lybeckarnes vägnar af *Herr Meyer* m. fl. *Fräulein Aug. Schmidt* inledde förhandlingarne med ett föredrag öfver »*Das Wesen der Frauenbewegung*». *Fräulein Calm* talade öfver *Qvinnofrågans historiska utveckling*. *Fräulein Hirsch* redogjorde för den Berlinska *Letteföreningens storartade verksamhet*. Läkarinnan Fru *Henriette Goldschmidt* meddelade upplysningar från *föreningen »für Familien- und Volks-Erziehung»* i Leipzig. *Fräulein F. Willborn* från Schwerin höll föredrag om *vigten af en vetenskaplig lärarinnabildning*. *Fräulein Mentzer* från Dresden öfver »*löneförhållandena och kvinnoarbetet*». *Fräulein Assman* från Hannover om *qvinnans medborgerliga ställning*. Fru *Morgenstern* om *folkkök*, m. m. Utrymmet tillåter oss ej uppräknat alla de ämnen, hvilka sålunda utgjorde föremål för meddelande och tankeutbyte. Vi tillägga blott att det för flera tusen personer beräknade samlingsrummet var till trängsel uppfyllt af deltagare och åhörare; samt att föreningsmedlemmarna röte af stadsboarne den vänligaste gästfrihet.

— Den brittiska och allmänna Federationen höll sitt årsmöte i London vid midsommartiden. Mötet var ytterst talrikt besökt. Delegerade hade infunnit sig från förbundets alla olika afdelningar; den svenska representerades af Doktor E. Olbers, den tyska af Frau L. Morgenstern, utgifvarinna af den af oss mer än en gång omnämnda *Deutsche Hausfrauen Zeitung*. Vid sammanträdena i St. James Hall uppträdde framstående talare af båda könen, parlamentsledamöter, läkare, prester och statsekonomer; bland de senare framträdde den vidtberömda Professorn E. de Laveley såsom en varm förkämpe för federationens sak. Mötet afslöts med en storartad collation hos Lord-Mayorn af London, en embetsman motsvarande Öfverståthållaren i vår hufvudstad. I tidningen *Sedlighetsvännen* läses en märklig redogörelse för mötet och de förhandlingar, som der egde rum, meddelad af Lektor E. Olbers.

Alfabet i munkstil, att sys med korsstyggn eller tvistsöm.

Alfabet i munkstil, att sys med korsstyggn eller tvistsöm.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

TJUGONDETREDJE ÅRGÅNGEN.

STOCKHOLM, 1881.
KONGL. BOKTRYCKERIET,
P. A. NORSTEDT & SÖNER.

Tjugondetredje årgångens innehåll.

		Sid.
1.	Hemmets ord. II. Af <i>Esaias Tegnér</i>	1.
2.	Om kvinnans studier vid våra universitet. Af <i>E. F.</i> ...	20.
3.	Thekla Knös. Efterlemnade anteckningar, meddelade af <i>A. H.</i> (Forts.).....	32.
4.	Dagrar och skuggor. Ögonblicksbilder ur lifvet. I. Ama- ranthen. Af <i>—ra</i>	
5.	Strödda anteckningar om dagens frågor, m. m. I. Kvinno- frågan i Danmark..... Ett färglagdt mönster.	
6.	Något om hindren för en önskvärd reform af våra flick- skolor. I. Den formalistiska lärarinnebildningen. II. Lärarinnornas ekonomiska ställning. Af <i>Skolvän</i>	65.
7.	Thekla Knös. Efterlemnade anteckningar, meddelade af <i>A. H.</i> (Slut från 1:sta häft.).....	83.
8.	Litteratur:..... Östen for sol og vesten for maane. Et æventyrdigt af <i>Holger Drachmann</i> . Anm. af <i>L. H. Åberg</i> . <i>F. W. Farrar</i> , Predikningar för skolungdom. Anm. af <i>Audax</i> .	111.
9.	Till minne af <i>Lina Gyllensvärd</i> , född Kant. Lefnads- teckning af <i>P.</i>	116.
10.	Strödda anteckningar om dagens frågor, m. m. II. Gifto- mannarättens upphäfvande inom ridderskapet och adeln, m. m. Ett färglagdt mönster.	125.
11.	Något om kvinnofrågan i Tyskland och dess förkämpar. Af <i>Esselde</i>	127.
12.	Hemmets ord. Af <i>Esaias Tegnér</i> . (Forts. från 1:sta häftet).....	136.
13.	<i>Thérèse</i> af <i>Ugglas</i> , född <i>Björnstjerna</i> . Minnesteckning af <i>Esselde</i>	147.
14.	Litteratur: Svenska folkvisor af <i>Geijer</i> och <i>Afzelius</i> . Af <i>O. S.</i> — <i>Göthes Faust</i> . Öfversättningen. Uppfatt- ningen af stycket. Dess uppförande på svensk scen. Anm. af <i>O. S.</i> Öfversigt.....	172.

	Sid.
15. Strödda anteckningar om dagens frågor. III. Politisk röst-rätt, utsträckt till kvinnor inom ett europeiskt område. Hvarjehanda	189.
Mönster: 1. Finskt allmogemönster, meddeladt af arkitekten <i>Ahrenberg</i> . 2. Afbildning i liten skala af ett lapptäcksmönster, jemte tillklipningsmönster.	
16. Hemmets ord. Af <i>Esaias Tegnér</i> . (Forts. och slut från 3:dje häftet)	193.
17. Något om kvinnofrågan i Tyskland och dess förkämpar. II. Louise Otto-Peters. Af <i>Esselde</i>	207.
18. Magdelas lärmästare. Berättelse af <i>E. R.</i>	221.
19. Till kvinnan, vid Upsala studenters vårfest 1881. Af <i>Harald Molander</i>	237.
20. Strödda anteckningar om dagens frågor. IV. Bref från Paris	239.
Mönster.	
21. Den gifta kvinnan i Förenta staterna. Föredrag af <i>Ernst Beckman</i>	241.
22. Något om hemseder och hemslöjd i svenska bygder. Bref af <i>Esselde</i>	263.
23. Brev fra Kjöbenhavn	283.
24. Brudgåfvan till Kronprinsessan Victoria från medlemmar af föreningen Handarbetets Vänner	291.
25. Blick på några nya kvinnotyper i den nutida nordiska skönlitteraturen, och den kritik de framkallat. Af <i>Esselde</i>	297.
26. Minnesrunor. I. Olof Eneroth (1825—1881)	315.
27. En fångvårdsanstalt under kvinlig styrelse	320.
28. Lucretia Mott	325.
29. Post festum. Bref från Stockholm af —ra	327.
30. Litteratur: <i>Walter Scott</i> . <i>Andersen</i> . »I det tysta» af <i>Marie</i> . — »På djupet» af <i>Fr. Burnett</i> . — De bildande konsternas historia af <i>Eichorn</i> . — Sv. litteraturhistoria af <i>Warburg</i> , bearb. af <i>Odhner</i> . — Evighetens hopp af <i>F. W. Farrar</i> . Aum. af <i>Audax</i> . — Religionernas barndom af <i>Edvard Clodd</i> . Anm. af <i>Audax</i> , m. m. ...	341.
31. Förslag till val af svenskt bokförråd för den mognare ungdomen (åldern 15—20 år)	346.
32. Strödda anteckningar om dagens frågor. V. Den tyska Frauentag i Lybeck. Federationens möte i London, m. m.	349.
Två mönsterblad innehållande färglagdt alfabet i munkstil.	